



# Heby kommuns författningssamling

ISSN 2000-043X

---

**HebyFS 2026:06**  
Infördes i  
författnings-  
samlingen den  
2026-02-24

## Riktlinje för individ- och familjeomsorg i Heby kommun

Vård- och omsorgsnämnden beslutade<sup>1</sup> den 28 januari 2026, om följande riktlinjer.

---

<sup>1</sup> Von § 7/2026. Beslutet ersätter HebyFS 2024:02.

<b>Riktlinje för individ- och familjeomsorg i Heby kommun .....</b>	<b>1</b>
<b>Riktlinjer för Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun.....</b>	<b>7</b>
<b>Inledning .....</b>	<b>7</b>
Riktlinjernas syfte. ....	7
Riktlinjernas omfattning .....	7
Avgränsning .....	7
<b>Socialtjänstlagen – gemensamma principer .....</b>	<b>7</b>
Allmänt om Socialtjänstlagen .....	7
<b>Lagstiftning.....</b>	<b>7</b>
<b>Samverkan .....</b>	<b>7</b>
<b>Samordnad individuell plan .....</b>	<b>8</b>
<b>Bemötande och tillgänglighet .....</b>	<b>8</b>
Kommunens serviceskyldighet .....	8
Utlämnande av allmän handling.....	8
Socialjour och beredskap.....	8
<b>Vistelsebegreppet.....</b>	<b>9</b>
<b>Barnets rätt .....</b>	<b>9</b>
<b>Information som kan leda till åtgärd .....</b>	<b>9</b>
Utredningsskyldighet .....	9
Anmälan.....	10
Anonyma anmälningar.....	10
Anmälningar enligt LVM .....	10
Förhandsbedömning.....	10
Hembesök.....	10
Begäran om yttrande från annan myndighet .....	10
Meddelanden/underrättelser från andra myndigheter .....	11
Annat sätt .....	11
<b>Handläggning och dokumentation .....</b>	<b>11</b>
Skyndsamhetskrav .....	11
Myndighetsutövning.....	11
<b>Beslut .....</b>	<b>11</b>
Beslutsfattare .....	12
Avslagsbeslut och kommunikering .....	12
<b>Sekretess .....</b>	<b>12</b>
Sekretessbrytande bestämmelser .....	12
Partsinsyn .....	13
Sekretesskydd för anmälare/uppgiftslämnare .....	13
Förundersökningssekretess .....	13
Inre sekretess.....	14
<b>Förvaring av handlingar .....</b>	<b>14</b>
Registerledare.....	14
Gallring.....	14
Rensning av akt.....	14

<b>Del 1: Riktlinjer ekonomiskt bistånd och insatser för personliga behov</b> .....	<b>15</b>
<b>Riktlinjer bistånd och insatser för personliga behov</b> .....	<b>16</b>
<b>Inledning</b> .....	<b>16</b>
<b>Uppdraget</b> .....	<b>16</b>
<b>Beräkning av tillgångar vid prövning av rätt till försörjningsstöd</b> .....	<b>16</b>
Kontroller .....	17
<b>Avvikelser från norm enligt 12 kap. 2 § SoL</b> .....	<b>17</b>
Kosttillägg .....	17
Reducerad norm .....	17
<b>Nödprövning och akut bistånd med reducerad norm</b> .....	<b>17</b>
<b>Skäliga kostnader utanför riksnormen enligt 12 kap. 7 § SoL</b> .....	<b>18</b>
Boendekostnader .....	18
Hyresrätt.....	18
Egen fastighet eller bostadsrätt.....	18
Hyresdel till ungdomar under 23 år boende i föräldrahemmet .....	19
Beräkning av skälig hyresdel.....	19
Ungdom under 25 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal .....	19
Inneboende vuxna .....	19
Delad lägenhet.....	19
Övriga boendeformer .....	19
Tillfälligt boende .....	19
Depositionsavgift till hyra .....	19
Hushållsel.....	19
Arbetsresor .....	20
Färdtjänstavgift.....	20
Hemförsäkring .....	20
<b>Livsföring i övrigt enligt 12 kap. 1 § SoL</b> .....	<b>21</b>
Avgifter för barnomsorg .....	21
Advokat, juridisk hjälp, rättshjälp, avgifter .....	21
Begravningskostnader .....	21
Cykel .....	22
Dator, smartphone och bredband .....	22
Dator till vuxna utan barn .....	22
Bredbandskostnad/Internetuppkoppling .....	22
Diskmaskin, tvättmaskin och torktumlare .....	22
Flyttkostnader.....	22
Fritidsaktiviteter för barn.....	23
Busskort till barn och ungdomar.....	23
Fritidsaktiviteter för vuxna .....	23
Glasögon och kontaktlinser .....	23
Hemtjänst .....	24
Hemutrustning.....	24
Hälso- och sjukvård/medicin .....	25
ID-handling /Legitimation .....	26
Decemberpeng .....	26
Klädbidrag.....	26
Magasineringskostnader .....	27
Rekreation/semesterresor.....	27
Spädbarnsutrustning .....	28
Tandvård.....	28

Umgängeskostnader .....	29
Skulder .....	30
<b>Rätt till försörjningsstöd för olika grupper .....</b>	<b>31</b>
Arbetslösa .....	31
Egna företagare .....	32
Våld i nära relation och ekonomiskt bistånd .....	32
Vuxenstuderande .....	32
Ungdomar under 21 år som går i skolan.....	33
Personer inskrivna inom kriminalvård .....	33
Personer inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten .....	34
Personer på tillfällig vistelse i kommunen .....	34
Rätt till fortsatt försörjningsstöd under utlandsvistelse .....	35
Gällande EU/EES-medborgare, nordiska medborgare, asylsökande, nyanlända och tredjelandsmedborgare .....	35
<b>Villkor för försörjningsstöd enligt 12 kap. 4-6 §§ SoL.....</b>	<b>35</b>
<b>Bistånd i form av "egna medel" .....</b>	<b>35</b>
<b>Återkrav, återsökning och bidragsbrott.....</b>	<b>35</b>
<b>Del 2: Riktlinjer för vuxna personer inom individ- och familjeomsorgen .....</b>	<b>36</b>
<b>Riktlinjer för vuxna personer inom individ- och familjeomsorgen.....</b>	<b>37</b>
<b>Inledning .....</b>	<b>37</b>
<b>Lagrum .....</b>	<b>37</b>
<b>Vuxna med skadligt bruk och beroende .....</b>	<b>37</b>
<b>Samsjuklighet .....</b>	<b>37</b>
<b>Ungdomar .....</b>	<b>38</b>
<b>Gravida kvinnor .....</b>	<b>38</b>
<b>Äldre med skadligt bruk och beroende .....</b>	<b>38</b>
<b>Missbruk av läkemedel/bensodiazepiner.....</b>	<b>38</b>
<b>Missbruk av opioider .....</b>	<b>38</b>
<b>Handläggning.....</b>	<b>38</b>
Socialnämndens uppsökande ansvar .....	38
Utredningsförfarande .....	38
Vårdplan och genomförandeplan .....	39
<b>Insatser .....</b>	<b>39</b>
Utgångspunkter vid val av insats .....	39
Öppenvårdsinsatser .....	39
Heldygnsvård .....	40
<b>Barn till personer med beroendeproblematik .....</b>	<b>41</b>
<b>Bostadslösa .....</b>	<b>42</b>
Socialstyrelsens definition av hemlöshet.....	42
Socialnämndens ansvar vid bostadslöshet .....	42
Akut boende på vandrarhem/motell/hotell .....	42
Boende som bistånd i jourlägenhet.....	43
Bistånd till boende i behandlingslägenhet/stödlägenhet .....	43
Bostadssocialt kontrakt .....	43
Bostad Först.....	43

<b>Brottsoffer</b> .....	44
<b>Våld i nära relation</b> .....	44
<b>Skadligt bruk och beroende av annat än alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar</b> .....	45
<b>Yttranden och annan skyldighet att lämna ut upplysningar</b> .....	45
Körkortsyttande till Transportstyrelsen .....	45
Yttrande till rätten och åklagarmyndigheten i LVM-ärenden .....	46
LUL-yttrande till Åklagarmyndigheten.....	46
Upplysningar till frivården för personutredning.....	46
Upplysningar till annan myndighet för delgivning.....	46
<b>Övriga vuxna</b> .....	46
<b>Del 3: Riktlinjer för ensamkommande barn och unga</b> .....	47
<b>Ensamkommande barn och unga</b> .....	48
Ensamkommande barn upp till 18 år .....	48
Ensamkommande barn och unga efter avslagsbeslut.....	48
Asylsökande ensamkommande över 18 år .....	48
Över 18 år – tillståndssökande .....	48
Över 18 år med uppehållstillstånd PUT eller TUT .....	49
<b>Del 4: Riktlinjer för barn- och familj</b> .....	50
<b>Riktlinjer för barn- och familj</b> .....	51
Allmänt.....	51
Förhandsbedömning barn.....	51
Skyddsbedömning .....	51
Gemensamt möte med anmälare .....	51
Barns behov i centrum.....	52
Utredning .....	52
Utredningsplan .....	53
Utredningssamtal .....	53
Referentsamtal .....	53
Konsultationsdokument .....	53
Dokumentation .....	53
Analys och bedömning.....	54
Beslut .....	54
Gynnande beslut.....	54
Avslagsbeslut eller beslut som går personen emot .....	54
Överklagande.....	54
Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, (LVU) .....	55
Sekretess .....	55
Sekretess i förhållande till vårdnadshavare .....	55
Våld i nära relationer .....	55
Barnahusärende – misstanke om brott mot barn .....	55
Misstanke om brott mot vuxen samt barn som bevittnat våld .....	56
Kontaktfamilj.....	56

<b>Familjehem</b> .....	<b>56</b>
<b>Placering i familjehem</b> .....	<b>57</b>
<b>Familjehem</b> .....	<b>57</b>
<b>Egenavgift</b> .....	<b>57</b>
Faderskap och föräldraskap.....	58
Vårdnad, boende och umgänge.....	58
Umgängesstöd .....	59
Ändring av vårdnad.....	60
Yttrande enligt namnlagen .....	60
Adoptioner.....	60
MIA – Myndigheten för Internationella Adoptioner.....	61
<b>Öppenvård</b> .....	<b>61</b>
Familjeteamet.....	61
Insatser utan behovsprövning .....	61

# Riktlinjer för Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun

## Inledning

Riktlinjernas syfte.

Syftet med riktlinjer är att omsätta politiska mål, lagstiftning och övergripande styrdokument till praktisk vägledning för verksamhetens genomförande för att skapa en gemensam grund för arbetet inom individ- och familjeomsorgens verksamheter.

Riktlinjerna ska vara ett praktiskt stöd i handläggningen och bidra till en rättssäker, likvärdig och kunskapsbaserad verksamhet som präglas av förebyggande arbete, tillgänglighet och respekt för individens självbestämmande och integritet.

## Riktlinjernas omfattning

Riktlinjerna omfattar hela individ- och familjeomsorgens verksamhet inom kommunen, som förebyggande arbete, myndighetsutövning och öppenvårdsinsatser inom områdena barn och unga, vuxna, ekonomiskt bistånd samt familjerätt.

## Avgränsning

Utredning, beslut och utförande via biståndsenheten omfattas inte av dessa riktlinjer.

## Socialtjänstlagen – gemensamma principer

### Allmänt om Socialtjänstlagen

Verksamheten ska utgå från demokrati och solidaritet, främja enskildas ekonomiska och sociala trygghet, jämlika och jämställda levnadsvillkor samt aktiva deltagande i samhällslivet. Verksamheten ska också byggas på respekt för enskildas självbestämmande och integritet och inriktas på att utveckla enskildas egna resurser. Vidare ska verksamheten vara förebyggande och lätt tillgänglig och bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet.

Det innebär att beslut och insatser utformas i dialog med den enskilde. Handläggning ska dokumenteras tydligt, motiveras sakligt och följas upp regelbundet. Insatser ska erbjudas innan problem eskalerat utan omotiverade skillnader och det övergripande arbetet ska vara proaktivt.

Insatser inom individ- och familjeomsorgen ska ges med god kvalitet oavsett om det är kommunen eller privat aktör som ger biståndet eller utför insatsen.

## Lagstiftning

I socialtjänstens arbete kan det också vara aktuellt att tillämpa annan lagstiftning än socialtjänstlagen, det kan t ex röra sig om:

- lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU,
- lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, LVM,
- lag om LMA
- Föräldrabalk (1949:381), FB
- Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LuL
- Jordabalk (1970:994).

## Samverkan

Verksamhetsområdet arbetar utifrån målbilden "EN-Socialtjänst" där individerna får ett samlat och kostnadseffektivt stöd från socialtjänstens olika enheter.

### *Intern samverkan*

För att på bästa sätt kunna tillgodose klienters behov av stöd och hjälp finns interna samverkansforum där berörda handläggare, behandlare och biståndshandläggare samlas för ärendeplanering. Dessa är Stora samverkan och Behandlingskollegium.

#### *Extern samverkan*

Om insatser är aktuella från andra myndigheter ska bästa möjliga samverkan eftersträvas utifrån den enskildes behov. Viktiga samverkansparter är bl.a. Region Uppsala och kriminalvården.

### **Samordnad individuell plan**

En samordnad individuell plan (SIP) är ett verktyg för att samordna insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården när en person behöver stöd från båda och regleras i både socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Syftet är att tydliggöra vem som gör vad, säkerställa att insatserna samordnas och att personen är delaktig och har inflytande i processen. Styrande dokument rörande SIP finns som ViS-dokument (Vård i samverkan) och för länet finns *Samordnad individuell plan (SIP) i Uppsala län* publicerad på samverkanswebben; [Samordnad individuell plan \(SIP\)](#)

### **Bemötande och tillgänglighet**

#### Kommunens serviceskyldighet

Av förvaltningslag (1986:223) framgår att kommunen är skyldig att vara allmänheten behjälplig med upplysningar, råd, vägledning och annan liknande hjälp inom det aktuella verksamhetsområdet.

Frågor som ställs till socialtjänsten av en enskild eller ett företag ska besvaras oavsett hur frågan ställts (muntligen, skriftligen, via SMS eller e-post). Svaret får inte dröja längre än nödvändigt utan ska avges så snart det är möjligt.

Under kontorstid ska det alltid finnas personal tillgänglig som kan ta emot anmälningar och ansökningar. Det får inte finnas fastställda mottagningstider som kan begränsa tillgängligheten. Utanför kontorstid hänvisas personerna vidare till socialjouren.

#### Utlämnande av allmän handling

Rätten att ta del av allmänna handlingar regleras bland annat i 2 kap 13 § Tryckfrihetsförordningen (TF). Denna rätt begränsas endast av sekretesslagstiftningen.

All begäran om utlämnande av allmänna handlingar ska handläggas mycket skyndsamt.

Enligt Justitieombudsmannen (JO, dnr 4490-2008), kan ett visst dröjsmål accepteras i ett ärende, där part begärt ut handlingar, om en sådan fördröjning är nödvändig för att myndigheten ska kunna ta ställning till om den efterfrågade handlingen är allmän eller offentlig eller om framställningen fordrar en genomgång av ett omfattande material. Hög arbetsbelastning eller liknande är inte en godtagbar ursäkt till dröjsmål.

Om part begär ut handlingar bör det noteras i ärendets händelseförteckning, då dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ett ärende samt händelser av betydelse.

Innan utlämning av handlingar ska materialet noggrant gås igenom och kontrolleras av en kollega för att ytterligare försäkra att rätt information och handlingar lämnas ut.

#### Socialjour och beredskap

Heby kommun ingår i Uppsala kommuns socialjour. Tjänsten innebär att Uppsala kommun tillhandahåller handläggning av akuta socialtjänstären den utanför kontorstid till den som vistas i Heby kommun. På detta sätt säkerställs att den enskilde alltid har möjlighet att, vid behov, komma i kontakt med socialtjänsten i Heby kommun. Om socialjouren gör ett akut ingripande eller behöver fatta annat akut beslut lämnas informationen över till ordinarie handläggare i kommunen för fortsatt arbete i ärendet under kontorstid.

## Vistelsebegreppet

Huvudregeln är att det är den enskildes bosättningskommun som ansvarar för det stöd och de insatser som den enskilde kan vara i behov av. En och samma kommun bör så långt det är möjligt ha det samlade ansvaret för insatserna. Ofta, men inte alltid, sammanfaller bosättningskommun och vistelsekommun.

I akuta nödsituationer är det dock alltid vistelsekommunen som är ansvarig. Med akuta nödsituationer avses sådana situationer som uppstår oväntat och oförutsett, men det kan också förekomma andra situationer då den enskilde inte kan invänta insatser från annan kommun eller huvudman.

En person som är våldsutsatt och önskar flytta till en annan kommun får enligt 2 a kap. 8 § 2 SoL i förväg ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

## Barnets rätt

Barnkonventionen är FN:s konvention om barns rättigheter och gäller alla under 18 år. Den slår fast att alla barn har lika värde och rättigheter, utan diskriminering, samt säkerställer att barnets bästa alltid prioriteras i alla beslut och åtgärder. Konventionen ska skydda barn från diskriminering, våld och exploatering, samtidigt som den främjar deras trygghet, utveckling och delaktighet i samhället.

Vid alla beslut som rör barn ska barnets bästa komma i första hand. Lagen ska genomsyra alla verksamheter inom förvaltningen. Det ska tydligt framgå i dokumentationen hur barnets bästa beaktats och vilka faktorer som vägts in i bedömningen.

## Information som kan leda till åtgärd

### Utredningsskyldighet

Kommunens utredningsskyldighet framgår av 14 kap. 2 § SoL som gör gällande att om socialnämnden får information om något som skulle kunna leda till en åtgärd, ska nämnden genast inleda en utredning. Utredningen ska vara skyndsam, begränsad till vad som är nödvändigt och genomföras med respekt för den enskildes integritet. Enligt officialprincipen, 23 § FL, ansvarar nämnden för att ärendet blir tillräckligt utrett innan beslut fattas.

Vuxna personer får normalt inte utredas mot sin vilja, undantag med tydligt lagstöd finns endast i LVM och i LVU när det gäller personer mellan 18-20 år.

Om det finns tecken som tyder på att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska utredningen genomföras oberoende av vårdnadshavarens samtycke med lagstöd i 20 kap 1 § SoL. Det finns även lagstöd för att samtala med barn utan vårdnadshavarens samtycke eller närvaro om det är nödvändigt för utredningen enligt 21 kap 1 § SoL.

Det finns inget formkrav för hur information lämnas, den kan vara både muntlig via personligt möte eller telefonsamtal, och skriftlig och komma in till nämnden genom brev, fax, e-post eller via ett SMS.

När information kommer från en enskild, gällande behov om insats eller stöd för egen del finns inga begränsningar i vad en person kan ansöka om utan det är den enskildes behov efter utredning som avgör om bistånd eller andra insatser ska beviljas och hur dessa i sådana

fall ska utformas.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Anmälan

Enskilda personer, myndigheter och organisationer kan genom en anmälan om oro för en enskild påtala att hen kan behöva socialnämndens stöd i någon form. Anmälningar kan, precis som ansökningar, göras både skriftligen eller muntligen. Inte heller vad gäller anmälningar får något formkrav uppställas.

Den som tar emot en anmälan ska alltid, oavsett vem som är anmälare, dokumentera uppgifterna. Detta är särskilt viktigt när anmälan är muntlig. Vad som ska dokumenteras anges i Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Anonyma anmälningar

I det fall en anmälare inte uppger sitt namn är anmälan anonym och då ska nämnden i princip inte efterforska eller dra slutsatser om vem som gjort anmälan. En anmälan som inkommer anonymt ska hanteras på samma sätt som en anmälan som inte är anonym. Även i dessa fall kan anmälan göras både skriftligen och muntligen.

En person som i sin yrkesroll arbetar med barn och som får kännedom om att ett barn far illa eller riskerar att fara illa omfattas av anmälningskyldighet enligt 19 kap 1 § SoL och kan därför inte lämna en anmälan anonymt. Dessa personer bör också lämna anmälan skriftligen. I samband med att man fullföljer sin anmälningskyldighet har personen även en upplysningskyldighet enligt 19 kap 2 § SoL.

För ytterligare vägledning om anmälningar se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Anmälningar enligt LVM

Om någon är i behov av vård enligt LVM har statliga och kommunala myndigheter, som i sin tur regelbundet kommer i kontakt med missbrukare, anmälningskyldighet enligt 6 § LVM. En anmälan kan även komma genom socialnämndens iakttagelser när någon annan inom förvaltningen kommer i kontakt med en person med missbruksproblematik.

### Förhandsbedömning

När en anmälan görs ska skyddsbedömning och förhandsbedömning göras för bedömning om utredning ska inledas. För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*" samt avsnitt för barn- och familj.

### Hembesök

Av 2 kap. 6 § RF följer att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot husrannsakan och liknande intrång. Till det allmänna räknas myndigheter som exempelvis socialnämnder. Husrannsakan innebär varje undersökning av hus, rum eller slutet förvaringsställe som initieras avsett syftet med undersökningen (prop. 1975/76:209 s. 147). Hembesök som sker på nämndens initiativ är en åtgärd som av den enskilde kan uppfattas som starkt integritetskränkande. Nämnden måste i varje enskild situation väga det intrång i den personliga integriteten ett hembesök kan tänkas medföra mot de intressen nämnden ska tillgodose. Se handbok för handläggning och dokumentation.

### Begäran om yttrande från annan myndighet

Om en annan myndighet begär yttrande från socialnämnden uppkommer ett ärende hos nämnden. En utredning ska i dessa fall alltid inledas oavsett den enskildes inställning till detta. Det kan t.ex. röra sig om en begäran från Åklagarmyndigheten, en domstol eller

länsstyrelsen. En sådan utredning kan i vissa fall leda till att nämnden får kännedom om något som behöver utredas ytterligare.

### Meddelanden/underrättelser från andra myndigheter

Ett meddelande från en annan myndighet kan också innebära att en utredning kommer att inledas. Någon absolut skyldighet att inleda en utredning finns inte, frågan om utredning ska inledas eller ej avgörs vid förhandsbedömningen av de uppgifter som nämnden förfogar över i det enskilda fallet.

### Annat sätt

Socialnämnden kan också få kännedom om något som kan föranleda en utredning genom t ex media eller genom nämndens egna iakttagelser.

## Handläggning och dokumentation

All handläggning och dokumentation ska ske utifrån de regler som uppställs 14 kap. 1 § SoL och FörvL samt i förekommande fall annan lagstiftning. Ytterligare vägledning inhämtas i Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Skyndsamhetskrav

En utredning ska alltid inledas utan dröjsmål, enligt 14 kap 2 § SoL. Detta innebär att utredningen ska ske med största möjliga skyndsamhet och vara slutförd senast inom fyra månader. Hög arbetsbelastning eller liknande är inte en godtagbar ursäkt för att inte inleda en utredning utan dröjsmål.

### Myndighetsutövning

I svensk lagstiftning finns två viktiga principer som gäller för all myndighetsutövande verksamhet, legalitetsprincipen och objektivitetsprincipen, vilka återfinns i regeringsformen.

För att uppfylla legalitetsprincipen måste all myndighetsutövning ha stöd i lagar eller andra föreskrifter. Något utrymme för godtycklig myndighetsutövning utan lagstöd finns inte.

Objektivitetsprincipen innebär att handläggaren vid myndighetsutövning inte får ta hänsyn till, eller låta sig vägledas av, annat än tillämplig lagstiftning. Andra omständigheter får inte påverka vare sig utredning eller beslut. Allt utredningsarbete som sker måste vara objektivt och får inte färgas av vare sig handläggarens personliga åsikter eller av annat som inte är relevant för prövningen.

Vid all myndighetsutövning ska följande bestämmelser i FörvL tillämpas;

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter
- 20 § om motivering av beslut
- 21 § om underrättelse av beslut
- 26 § om rättelse av skrivfel och liknande
- 27 § om omprövning av beslut

Enligt 11 kapitlet 9 § SoL har den enskilde i ärenden som innebär myndighetsutövning rätt till företräde inför nämnden om inte särskilda skäl mot detta finns. Om juridiskt ombud finns ska även denne ges möjlighet till företräde inför nämnden.

## Beslut

En utredning måste alltid avslutas med ett beslut. Hur ett beslut ska formuleras är beroende av vad beslutet rör sig om.

I vissa fall kan det vara aktuellt med ett förbehåll om återkallelse i beslutet, detta gäller enbart för gynnande beslut.

### Beslutsfattare

Beslutsfattare ska alltid vara den som har delegation att fatta beslut i det aktuella ärendet. Vem som är delegat framgår av socialnämndens delegationsordning som finns på kommunens intranät.

### Avslagsbeslut och kommunicering

Ett beslut kan vara ett beslut om avslag, helt eller delvis, på vad den enskilde har ansökt om.

Kravet på kommunicering i 17 § FL innebär att en myndighet inte får avgöra ett ärende som avser myndighetsutövning mot enskild utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om uppgifter som tillförts ärendet av någon annan. Den som är part i ärendet ska också ha fått möjlighet att yttra sig över uppgifterna innan myndigheten fattar sitt beslut.

Om inget nytt tillförs ärendet under tiden för kommunicering ska den sökande delges det slutliga beslutet skriftligen tillsammans med en överklagandehänvisning, då den enskilde alltid kan överklaga ett avslagsbeslut. Om den enskilde lämnar in nya uppgifter eller handlingar under tiden så ska dessa uppgifter dokumenteras och ett nytt ställningstagande ska göras. Medför de nya uppgifterna att beslutet ändras till ett gynnande beslut ska den enskilde meddelas om detta.

Om uppgifterna eller handlingarna inte medför någon ändring av beslutet fattas det slutliga avslagsbeslutet och meddelas den sökande. Ett avslagsbeslut måste alltid meddelas skriftligen för att den enskilde ska ha möjlighet att överklaga beslutet.

Ytterligare vägledning inhämtas i Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Sekretess

Offentlighetsprincipen är en grundlagsskyddad princip som innebär att allmänheten har stor rätt till insyn i en myndighets hantering av ärenden. Det är en viktig princip för alla offentliga verksamheter.

Det finns dock tillfällen när det inte är lämpligt att uppgifter och handlingar lämnas ut till allmänheten, t ex när det rör sig om personliga uppgifter om enskilda personer. För att neka ett utlämnande av en handling måste det finnas lagstöd för detta. I huvudsak regleras sådana begränsningar av offentlighetsprincipen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL.

Sekretess innebär ett förbud mot att lämna ut uppgifter eller handlingar oavsett om detta sker muntligen eller skriftligen. Sekretess gäller inte enbart mot enskilda som begär ut uppgifterna utan även mot andra myndigheter och också internt inom en och samma myndighet. Allmänhetens rätt att ta del av en myndighets allmänna handlingar kan på detta sätt begränsas. Handlingen är fortfarande allmän men den är inte offentlig.

Inom socialtjänsten gäller sekretess med, i de flesta fall, så kallat omvänt skaderekvisit (OSL 26 kapitlet). Det omvända skaderekvisitet innebär att socialtjänsten inte ska lämna ut uppgifter eller handlingar om ett ärende om det finns en risk för att ett utlämnande skulle vara till men för den som uppgifterna berör. Handläggaren behöver alltså inte vara säker på att den enskilde verkligen kommer att lida men, det räcker om det föreligger en risk för detta.

### Sekretessbrytande bestämmelser

I bland annat 10 kapitlet OSL finns så kallade sekretessbrytande bestämmelser som innebär att en myndighet under vissa omständigheter, och i vissa fall, kan lämna ut en handling eller en uppgift trots att den normalt sett omfattas av sekretess.

Sekretess kan brytas:

- vid samtycke från den enskilde,
- vid misstanke om allvarliga brott, till exempel vid misstanke om brott mot barn,
- om en menprövning leder fram till att handlingen eller uppgiften kan lämnas ut
- om uppgiftsskyldighet följer av lag eller förordning,
- om uppgiftslämnandet är nödvändigt för att socialtjänsten ska kunna fullgöra sin verksamhet, till exempel yttrande till domstol eller annan myndighet.

#### Samtycke och dokumentation av utlämnade uppgifter

Det är av stor vikt att det framgår av dokumentationen när samtycke har lämnats. Det ska även framgå på vilket sätt (muntligt eller skriftligt), i vilket syfte och under vilken tidsperiod som samtycket gäller.

Om information lämnas ut med hänvisning till en sekretessbrytande bestämmelse ska det av dokumentationen tydligt framgå vad som lämnats ut samt med stöd av vilken bestämmelse informationsutlämningen gjorts.

#### Partsinsyn

Som part i ett ärende betraktas den som är sökande, klagande eller "annan". Med "annan" avses till exempel en vårdnadshavare för ett barn som är aktuellt i ett ärende.

En part i ett ärende ska ges möjlighet att, om han eller hon så önskar, ta del av allt utredningsmaterial i sitt ärende hos en myndighet. Detta är en grundläggande princip vars syfte är att den enskilde ska ges möjlighet att tillvarata sin rätt och sina intressen.

Om stöd i lag finns för att begränsa en enskilds rätt till sin partsinsyn ska han eller hon ändå upplysas om vad materialet innehåller. Detta ska ske i den mån det behövs för att den enskilde ska kunna tillvarata sin rätt och om det kan göras utan att allvarligt skada det intresse som sekretessen ska skydda.

#### Sekretesskydd för anmälare/uppgiftslämnare

Allmänheten och olika myndigheter har möjlighet att lämna in en anmälan om de anser att en enskild person är i behov av socialnämndens stöd. Anmälaren kan i vissa fall välja att vara anonym, det vill säga han eller hon uppger inte sitt namn. Om anmälaren trots allt uppger sitt namn så är han eller hon inte längre anonym och handläggaren kan då inte välja att utesluta namnet från dokumentationen.

Om det kan antas att fara uppkommer för anmälaren eller att någon till denne närstående utsätts för våld eller annat allvarligt men kan anmäla namn och andra uppgifter som kan röja anmälares identitet hållas hemligt för den anmälda, se 26 kapitlet 5 § OSL. Detta gäller dock enbart för enskilda personer. Tjänstemän hos myndigheter som omfattas av anmälningsskyldigheten enligt 14 kapitlet 1 § SoL kan inte komma i fråga för sådant sekretesskydd.

#### Förundersökningssekretess

Det händer att handläggare inom socialtjänsten får ta del av polisens handlingar i form av förundersökningsprotokoll. Så länge en förundersökning pågår råder så kallad förundersökningssekretess, se 18 kapitlet 1 § OSL. Syftet med förundersökningssekretessen är att polisens utredning inte ska lida skada om uppgifterna röjs.

Förundersökningssekretessen upphör när åtal har väckts vilket innebär att den kvarstår om undersökningen avslutas utan att åtal har väckts. Själva beslutet att inleda eller att lägga ned en förundersökning är inte sekretessbelagt och en fråga som polismyndigheten kan besvara.

## Inre sekretess

Inre sekretess innebär att personalen får ta del av uppgifter i den utsträckning som behövs för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Det finns t e x sekretessgränser mellan verksamheter som leds av olika nämnder. Det innebär att personal från en nämnd inte får ta del av uppgifter om en enskild som finns hos en annan nämnd, utan att först göra en sekretessprövning. Handlingar ska förvaras så att inte obehöriga får tillgång till dem. Det innebär även enligt 8 kap 2 § OSL att sekretess gäller mellan verksamhetsgrenar inom samma myndighet när de är att betrakta som självständiga i förhållande till varandra.

## Förvaring av handlingar

Alla handlingar som rör enskildas personliga förhållanden ska förvaras på ett sådant sätt att inte obehöriga kan få tillgång till dem, enligt 14 kap. 7 § SoL. Denna reglering i SoL är ett komplement till den reglering som finns i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Som huvudregel är en kommunal myndighet skyldig att registrera inkomna eller upprättade allmänna handlingar. Handlingar som hör till en enskilds personakt är dock undantagna från denna skyldighet, se offentlighets- och sekretessförordningen (2009:641).

## Registerledare

I Heby kommun förvaras personakter med mannen i familjen som registerledare och vid samkönade hushåll är den äldste personen registerledare.

## Gallring

I 16 kapitlet SoL finns särskilda bestämmelser om gallring, anledningen är att det har bedömts vara av vikt att uppgifter som är integritetskänsliga inte ska sparas längre än vad som behövs. Sociala nämnden har en skyldighet att gallra ut både personakter och personuppgifter enligt de regler som anges.

Anteckningar och andra uppgifter i en personakt ska gallras fem år efter det att den sista anteckningen gjordes i akten. Elektroniska akter och pappersakter ska gallras parallellt.

I vissa fall ska uppgifterna sparas för forskningsändamål. Med anledning av detta får inte akter för personer med födelsedag den femte, femtonde eller tjugofemte varje månad inte gallras.

## Rensning av akt

Att förstöra handlingar som inte ska arkiveras kallas rensning och är en åtgärd som vidtas oberoende av gallringsregler. Normalt utförs rensningen av berörd handläggare som senast i samband med att ett ärende avslutas tar ställning till om minnesanteckningar, utkast och andra motsvarande handlingar ska arkiveras och därmed blir allmänna handlingar enligt bestämmelserna i 2 kap. 9 § TF.

**Del 1:**  
**Riktlinjer ekonomiskt bistånd och insatser för personliga  
behov**

## Riktlinjer bistånd och insatser för personliga behov

### Inledning

Den som inte själv kan tillgodose sina behov, eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt, kan ha rätt till bistånd från socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Detta framgår av 12 kap. 1 § SoL

Socialtjänstlagen är subsidiär till annan lagstiftning, det innebär att annan lagstiftning har företräde framför SoL. Av detta följer att rätt till bistånd från socialnämnden endast föreligger när andra insatser från samhällets sida inte visat sig räcka till. Den enskilde ska genom biståndet uppnå "en skälig levnadsnivå". Vad som är en skälig levnadsnivå får avgöras utifrån de förhållanden den enskilde lever under vid tiden för hjälpbehov.

Det bistånd den enskilde beviljas ska främja hans eller hennes möjligheter att på sikt klara sig själv. Målsättningen med biståndet ska vara "hjälp till självhjälp". Det är viktigt att den enskilde inte blir van vid en passiv tillvaro som bidragstagare. Utgångspunkten vid den individuella behovsprövningen är vad som skiljer den enskilde från andra i samma situation. De krav som ställs på den enskilde ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar.

Det är inte möjligt att i riktlinjerna beskriva alla situationer eller behov som kan uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov och därtill ska den individuella prövningen och behovsbedömningen göras. Finns anledning att göra undantag från den normala handläggningen och undantaget är av principiell betydelse ska sociala nämnden besluta i frågan.

### Uppdraget

Lagstiftaren har gett socialtjänsten två uppdrag när det gäller försörjningsstöd. Huvuduppgiften eller målet är att hjälpa den enskilde så att han eller hon kan klara sig utan ekonomiskt bistånd – *hjälp till självförsörjning*. I väntan på att det blir möjligt har den enskilde under vissa förutsättningar och efter individuell behovsprövning rätt till ekonomiskt bistånd – *hjälp med försörjningen*.

Arbets sättet ska vara strukturerat och individuella genomförandeplaner ska upprättas i varje enskilt ärende inom 2 månader. Av genomförandeplanerna ska det bland annat framgå vilket mål den enskilde har för att nå självförsörjning, vad den enskilde behöver göra och vilket stöd som behövs av socialtjänsten och andra aktörer. Genomförandeplanerna ska följas upp senast var 3:e månad och revideras vid behov.

### Beräkning av tillgångar vid prövning av rätt till försörjningsstöd

Grundprincipen är att den enskilde inte har rätt till försörjningsstöd om sökanden har realiserbara tillgångar med vilka sökanden kan försörja sig. Till realiserbara tillgångar räknas bland annat bankmedel, aktier, obligationer, fondmedel och pensionssparande. Hit räknas också tillgångar, med vissa undantag, i form av fastighet eller bostadsrätt som, om biståndet inte är tillfälligt, kan säljas och ge medel till hushållets försörjning. Eventuella tillgångar framgår bl.a. av slutskattsedel eller hemförsäkringsbrev.

Undantag vid beräkning av tillgångar som påverkar hushållets rätt till försörjningsstöd i Heby kommun, görs för:

- *Bilnehav* medges generellt för en personbil per hushåll värd max 35 % av prisbasbeloppet.

Det innebär att bil upp till detta värde inte påverkar rätten till bistånd. Viss vägledning av en bils värde kan fås på [www.bilpriser.se](http://www.bilpriser.se) men vid behov kan även inköpshandling eller värderingsintyg begäras. Försäkring, skatt eller andra bilkostnader beviljas normalt inte.

Av det ovanstående följer att inga andra fordon skall vara registrerade på hushållet oavsett uppgivna skäl. Finns fler fordon registrerade skall de ses som en tillgång som också har ett värde. De skall omedelbart avyttras vid ansökan om ekonomiskt bistånd och det eventuella värdet ska räknas som en inkomst. Bedöms bilen ha enbart skrotningsvärde ska fordonet ändå avyttras. Skäligt rådrum kan beviljas utifrån en bedömning av den enskildes situation.

- *Banktillgodohavanden för barn* bosatta i hushållet med högst 15 % av basbeloppet.
- *Egen fastighet/bostadsrätt* som inte innebär ett ekonomiskt värde för den enskilde och är i enlighet med Heby kommuns högsta godtagbara boendekostnad.
- Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid prövas. Om detta är omöjligt, vilket det i många fall är, ska den enskilde ges bistånd.

#### Kontroller

Kontroller av den enskildes inkomster och realiserbara tillgångar ska göras. Generella kontroller görs normalt hos:

- Befolkningsregistret
- SSBTEK (Arbetsförmedlingen, a-kassa, Försäkringskassan, Skatteverket, Migrationsverket, Transportstyrelsen och CSN)
- Bolagsverket: företag

I det enskilda fallet bedöms vilka eventuella kontroller som därutöver behövs.

Utöver ovanstående kontroller ska den enskilde styrka sina uppgifter om inkomster och utgifter med handlingar. Vid nybesök ska hushållet uppvisa bankkontoförteckning (kontoöversikt) och kontoutdrag på familjens samtliga konton de tre senaste månaderna. Vid varje ansökan därefter ska kontoutdrag normalt uppvisas en månad bakåt. Insättningar på konto betraktas normalt som disponibla medel.

#### Avvikelser från norm enligt 12 kap. 2 § SoL

Socialnämnden kan om särskilda skäl föreligger beräkna försörjningsstödet utifrån en högre eller lägre normnivå.

#### Kosttillägg

Om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost kan kosttillägg för särskild kost i enskilda fall beviljas. Tillägg görs enligt Konsumentverkets beräkningar av merkostnaden för särskild kost vid vissa sjukdomar. Medicinska skäl som kan föranleda ett behov av dyrare kost kan vara födoämnesallergier (till exempel för komjölkprotein och glutenintolerans) och vissa former av diabetes. Behovet av särskilt kosttillägg skall styrkas med intyg från legitimerad sjukvårdspersonal där det klart skall framgå att sjukdomen medför fördyrade kostnader för maten. Det ska av intyget framgå hur länge bedömningen gäller. Om den sökande har väsentligt ökade matkostnader ska möjligheten till ersättning från Försäkringskassan undersökas.

Vid vissa sjukdomar kan den sökande vara i behov av särskilt näringstillskott. I de fall näringstillskott är ordinerat av läkare kan normen höjas med merkostnader om det inte står helt klart att näringstillskottet helt ersätter vanlig mat och inte innebär en merkostnad.

#### Reducerad norm

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl kan försörjningsstöd beräknas till en lägre nivå, se handbok och praxis.

#### Nödprövning och akut bistånd med reducerad norm

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska alltid en så kallad nödprövning göras om den sökande hävdar att nödsituation föreligger eller om handläggaren ger avslag av andra

anledningar än att behovet bedöms kunna tillgodoses genom egna inkomster. Ekonomiskt bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vid en nödprövning ska alltid

## Skäliga kostnader utanför riksnormen enligt 12 kap. 7 § SoL

### Boendekostnader

Bistånd till boendekostnader utgår med faktisk kostnad om denna bedöms som skälig. Vård- och omsorgsnämndens fastställda högsta godtagbara boendekostnad (HGK) gäller som vägledning vid bedömning av vad som är skälig boendekostnad. Om bostadskostnaden bedöms vara för hög i förhållande till vad som är skäligt för det aktuella hushållet är det rimligt att ställa krav på byte av bostad under förutsättning att behovet av försörjningsstöd bedöms vara längre än tre månader. Innan ett hushåll ställs inför kravet att förändra sin boendesituation ska följande förhållanden beaktas:

- Bostadens storlek i förhållande till familjemedlemmarnas antal.
- Sociala konsekvenser av en flyttning. Det gäller både barnfamiljer och ensamstående vuxna med sociala problem. För barnfamiljer måste beaktas konsekvenser för till exempel skolgång, barnomsorg och socialt nätverk.
- Sökandes ålder och hälsotillstånd samt möjlighet att klara en flyttning.
- Sökandes möjlighet att bli godkänd som hyresgäst vid bytet på grund av exempelvis arbetslöshet och betalningsanmärkningar.

Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommit fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin boendesituation ska skälig tid ges för att genomföra flyttning eller på annat sätt sänka boendekostnaden. Skälig tid bör normalt vara fyra månader som kan förlängas om sökanden under denna tid har påbörjat byte av bostaden. Ett beslut om skälig tid ska alltid tas samt bifogas besvärshänvisning. Om sökanden har oskäligt hög boendekostnad och bedöms kunna flytta men avstår från försök att sänka sin boendekostnad ska bistånd till hyran nedsättas i nivå med högsta godtagbara boendekostnad i Heby kommun.

Om någon som har försörjningsstöd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndsperiod och detta medför en ökad boendekostnad bör detta ske i samråd med socialtjänsten. Om den sökande flyttar till ett dyrare boende utan att samråda med socialtjänsten kan den tidigare, lägre, boendekostnaden beviljas om det inte är uppenbart att flytten och den högre boendekostnaden är nödvändig för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Det krävs inte att man samrätt innan, men behovet av flytt ska styrkas.

### Hyresrätt

Avgift för medlemskap i hyresgästförening godtas inte.

### Egen fastighet eller bostadsrätt

Bostadsrätt eller egna fastigheter som villa eller fritidshus är en realiserbar tillgång om den genom försäljning kan ge inkomster som den enskilde kan försörja sig på under en längre skälig tid och det finns möjlighet att ordna annat boende. Om biståndsbehovet bedöms bli långvarigt utgör detta skäl till försäljning av bostaden. Om socialtjänsten efter ovanstående överväganden kommit fram till att sökanden ska uppmanas ändra sin boendesituation och avyttra sin tillgång ska skälig tid ges för att genomföra flyttning och försäljning. Skälig tid bör normalt vara fyra månader som kan förlängas om sökanden bedöms göra vad denne kan för att bidra till aktuell planering. *Verksamhetsnära rutin för beräkning av bostadskostnad finns separat.*

Kostnad för ved eller pellets kan beviljas om det är nödvändigt för uppvärmningen för att den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Ved eller pellets beviljas normalt för månadsvis förbrukning men i individuella fall kan tre månaders förbrukning beviljas om det

är mer ekonomiskt och den enskilde bedöms vara i fortsatt behov av försörjningsstöd under samma period. Kvitto på inköpt ved eller pellets ska kunna uppvisas.

### Hyresdel till ungdomar under 23 år boende i föräldrahemmet

En ungdom som avslutat gymnasiet och är boende i föräldrahemmet beviljas normalt inte hyresdel om de inte tidigare betalat hyresdel. Undantag framgår av handbok för ekonomiskt bistånd.

Hyresdel till ungdom kan beviljas om den sökande tidigare en period själv betalat hyresdel i föräldrahemmet. Perioden ska inte ligga mer än tre månader bakåt i tiden och vara av minst tre månaders varaktighet. Man skall kunna styrka att hyran faktiskt har betalats.

### Beräkning av skälig hyresdel

Beräkning av skälig hyresdel görs i enlighet med Socialstyrelsens råd.

### Ungdom under 25 år utan egna inkomster som tecknat hyresavtal

Huvudregeln är att bistånd till boendekostnad inte ska beviljas om hyresavtalet tecknas under period då den sökande saknar inkomst och möjlighet att själv betala hyran. Undantag från huvudregeln kan göras om det föreligger starka sociala skäl till flyttningen. Detta skall då utredas för sig.

### Inneboende vuxna

Hyran för inneboende vuxna ska bedömas utifrån vad den sökande disponerar enligt uppvisat avtal med hyresvärden. Den faktiska hyran ska beviljas om den inte är oskälig (Stöd i bedömning av skälig hyresdel kan fås genom beräkning av skälig hyresdel i enlighet med handbok om ekonomiskt bistånd). Personer som bara har tillfälligt och kortvarigt boende i mindre än en månad hos andra privatpersoner beviljas normalt ingen hyresdel.

### Delad lägenhet

När syskon eller kamrater delar lägenhet ska hushållsgemenskap förutsättas om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna vid inneboende. Vid prövning av försörjningsstöd när sökande delar lägenhet ska nettohyran delas på antalet boende i lägenheten om inte annat avtalats.

### Övriga boendeformer

Med övriga boendeformer menas tredjehandskontrakt, campingboende, hyra av stuga, husvagn eller båt, inneboende hos kamrat som bor i 2:a hand etc. Bistånd till boendekostnader ska i dessa fall prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande har mycket stora svårigheter att få annat boende och socialtjänsten inte kan erbjuda något alternativ.

### Tillfälligt boende

Bistånd till kostnader för boende på vandrarhem eller hotell kan beviljas i akut nödsituation för kort tid om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

### Depositionsavgift till hyra

Kostnad för depositionsavgift till en månadshyra kan beviljas om behovet av boende inte kan tillgodoses på annat sätt. Biståndet ska prövas mycket restriktivt och beviljas endast om den sökande haft mycket stora svårigheter att få boende.

### Hushållsel

Bistånd till elkostnader utgår med faktiskt belopp om detta bedöms som skäligt. Konsumentverkets beräkningar bör ge vägledning för skäliga kostnader. Kostnader för eluppvärmning räknas som en del av boendekostnaden. Då elpriserna varierar är den beräknade medelsförbrukningen av hushållsel för olika hushållsstorlekar enligt

Konsumentverkets beräkningar vägledande, men det får inte ses som ett tak. Möjligheter till individuella bedömningar ska finnas. Om uppvärmning ej ingår i hyran kan beräkningarna utgöra vägledning för vilken del av elen som utgör hushållsel, resterande elförbrukning utgör en del av högsta godtagbara boendekostnad.

När vuxna som inte är gifta eller sambos delar lägenhet och hushållsgemensamma kostnader används får en anpassning till förhållandena i det enskilda fallet göras. Övriga i hushåll kan beviljas bidrag till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer, inklusive barn, i hushållet.

Försörjningsstöd till elkostnad ska normalt prövas av den kommun där den sökande är aktuell vid räkningens förfallodag.

### Arbetsresor

Begreppet arbetsresor avser, utöver kostnad för resor till och från arbetet, även kostnad för resor till att kunna delta i studier eller andra åtgärder som kommunen eller arbetsförmedlingen anordnar. Bistånd beviljas med kostnaden för billigast möjliga färdmedel, i första hand med allmänna kommunikationer. Det är viktigt att den enskilde ges möjlighet att vara aktiv i sitt arbetssökande och inte begränsas p.g.a. ekonomiska möjligheter till resande med kollektivtrafik.

Månadskort för buss beviljas vid deltagande i daglig sysselsättning så som arbete, praktik, arbetsutbildning eller öppenvårdsinsatser. Månadskort kan även beviljas i samråd med den enskilde om den enligt uppgjord planering ska vara aktiv i sitt arbetssökande på så sätt att behov av månadskort föreligger. Beviljat månadskort ska då följas upp och det ska av aktivitetsrapport eller uppgift från Arbetsförmedlingen framgå att den enskilde utifrån sitt arbetssökande utnyttjar sin möjlighet till resande med månadskort i sådan utsträckning att behov av månadskort föreligger. Den enskilde kan t ex delta i olika aktiviteter eller drop-in-tider på olika Arbetsförmedlingar i länet, åka på rekryteringsträffar, utbildningsinformationer, jobbmässor, åka runt till arbetsplatser för muntlig presentation och inlämning av CV etc.

Vid deltagande i verksamheter som inte är dagliga beviljas arbetsresor normalt utifrån hur ofta sökanden deltar i verksamheten. Normalt kan bistånd till reskassa motsvarande 10 resor beviljas. Personer som arbetar eller deltar i arbetssökarverksamhet inom gångavstånd från bostaden har ej rätt till bistånd för arbetsresor. Beträffande rimligt gångavstånd kan cirka tre kilometer tjäna som en utgångspunkt.

Bistånd till ersättning för arbetsresor med bil medges om bilen är en förutsättning för arbetsinkomst och allmänna kommunikationer saknas, turtätheten är starkt begränsad, den sökande har oregelbundna arbetstider eller lider av funktionshinder eller sjukdom. Kostnader för drift, skatt, försäkring, besiktning och reparationer ersätts med den schabloniserade milkostnad som riksskatteverket fastställer varje år vilket motsvarar den godtagbara ersättningen. Detta innebär att bistånd till kostnader för bil inte beviljas utöver biståndet till arbetsresor med ovanstående belopp. Sökanden med stora kostnader för arbetsresor uppmanas regelmässigt att söka skattejämkning. Diskussion om flytt närmare arbetet bör också föras.

### Färdtjänstavgift

Avgift för den som är färdtjänstberättigad och eventuell medresenär tas ut enligt den av kommunfullmäktige beslutade taxan för färdtjänst.

### Hemförsäkring

Bistånd beviljas för faktisk skälig kostnad till hemförsäkring och vägledning kan tas i Konsumentverkets referenspris. Bistånd beviljas normalt till grundförsäkring som omfattar rättsskydd, ansvar, överfall och egendomsskydd. I de fall sökande har års- eller halvårsbetalningar ska denne uppmanas att begära månads- eller kvartalsinbetalningar. Sökanden med bostadssociala lösningar kan beviljas hemförsäkringskostnad för längre period. Sökanden ska informeras om vikten av att ha gällande försäkring. Övriga

tilläggsförsäkringar så som till exempel allrisk-, drulle- och hemplusförsäkring ingår inte i försäkringen vad som betecknas som grundförsäkring och beviljas därmed normalt inte.

Alla som är folkbokförda på en adress täcks i regel av lägenhetsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, till exempel unga vuxna som bor kvar hemma hos sina föräldrar eller syskon och kamrater som delar lägenhet. Inneboende utgör undantag och ska uppmanas att skaffa egen hemförsäkring.

## Livsföring i övrigt enligt 12 kap. 1 § SoL

### Avgifter för barnomsorg

Ekonomiskt bistånd till avgift för barnomsorg beviljas sökande som uppbär försörjningsstöd. Detta gäller även enskilt anordnad verksamhet om avgiften är i nivå med kommunens. I första hand ska den sökande undersöka möjligheten till avgiftsbefrielse eller nedsättning av avgiften. Vid växelvis boende bör föräldrarna ansöka om delad faktura.

### Advokat, juridisk hjälp, rättshjälp, avgifter

Kostnader för juridisk hjälp ska beviljas mycket restriktivt och ska i första hand täckas genom rättshjälp enligt rättshjälpslagen, rättsskydd via försäkring eller med de enskildes egna medel. I undantagsfall kan bistånd beviljas för nödvändig och skälig juridisk rådgivning.

### Begravningskostnader

Ekonomiskt bistånd till en skälig begravning beviljas med högst 50 % av basbeloppet, kostnadsposter som godkänns inom ramen för detta är:

- Grundtjänster/avgift från begravningsbyrå. (Riktvärde ca 30 % av prisbasbeloppet Innefattar t ex kista med enkel dekoration, bisättning (normalt svepning, kistläggning, utkörning av kista till bårhus, bärning av kista), urna samt representant vid begravningen.
- Gravsten/inskriftion på befintlig gravsten. (Riktvärde ca 15 % av prisbasbeloppet)
- Dödsannons
- Officiant vid borgerlig begravning
- Enklare förtäring i samband med begravningsceremonin för den närmsta kretsen (riktvärde ca 5 % av basbeloppet).

Ekonomiskt bistånd till anhöriga i samband med begravning beviljas inte, till exempel särskild klädsel, kransar eller handbuketter.

Bistånd beviljas inte till kostnader som kan tillgodoses inom ramen för begravningsavgiften.

Bistånd till begravningskostnader för ofullgånget foster kan beviljas och prövas i förhållande till vårdnadshavarens ekonomiska situation.

Rätten till bistånd omfattar kostnader för att begrava den avlidne på bostadsorten. Merkostnader för att begrava den avlidne utanför Sverige ingår inte i rätten till bistånd. Kostnader för hemtransport vid dödsfall utomlands beviljas inte. Om en svensk resenär avlider på utlandsresan är det antingen personens hem- eller reseförsäkring eller de anhöriga som får betala kostnaden för transport av den avlidna till Sverige. Om försäkring saknas och anhöriga inte har ekonomisk möjlighet att betala för hemtransport hjälper ambassaden till att ordna en enkel och värdig begravning utomlands.

Beviljat bistånd kan återkrävas enligt 33 kap. 2 § SoL om dödsboet förväntas erhålla tillgångar längre fram (till exempel försäkring eller skatteåterbäring).

## Cykel

Vuxna kan beviljas bistånd till cykel med 3 % av basbeloppet om cykel är nödvändig för inkomstens förvärvande och det inte är möjligt att samåka eller utnyttja allmänna kommunikationer.

Riksnormens budget för lek och fritid omfattar kostnad för cykel så detta beviljas i regel inte. En del kostnader kring området fritid kräver dock en längre tids sparande, vilket för familjer som under lång tid lever på försörjningsstödsnormens nivå knappast är möjligt.

Vid långvarigt bidragsberoende kan bistånd till en begagnad cykel beviljas för barn från sex år. I prövningen beaktas om familjen bedöms komma att förbättra sina inkomster under en överskådlig tid. Maximalt belopp som beviljas är 1 % av prisbasbeloppet för barn mellan sex och tio år och 2 % av prisbasbeloppet för barn över tio år. Detta kan beviljas maximalt två gånger under grundskoletiden. Tillbehör som hjälm, lås och lampa beviljas inte då denna kostnad kan tillgodoses av normens budgetpost för lek och fritid.

## Dator, smartphone och bredband

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till nödvändig utrustning som till exempel internetuppkoppling, TV, dator eller smartphone. Bedömningen ska utgå från vad en låginkomsttagare normalt har råd med och den enskildes möjlighet att själv planera och spara för inköp.

Vid ansökan om bistånd till smartphone eller dator ska en individuell bedömning göras av om behovet kan tillgodoses med endast ett av alternativen, eftersom en smartphone i många fall kan ersätta dator med internet. Smartphone kan beviljas upp till 2,4 procent av prisbasbeloppet efter individuell prövning.

### Dator till barnfamiljer

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till dator med internet per hushåll för barn och ungdomars skolgång och sociala delaktighet, under förutsättning att familjen saknar annan hemdator eller surfplatta, har haft långvarigt försörjningsstöd (10 månader eller mer), förväntas ha fortsatt behov av bistånd, och har barn i grundskola eller ungdomar på gymnasiet som normalt är folkbokförda hos den sökande. Bedömningen ska ta hänsyn till om behovet kan tillgodoses på annat sätt och inom rimlig tid. Biståndet kan beviljas en gång per hushåll med upp till 6% av basbeloppet, mot uppvisande av kvitto.

### Dator till vuxna utan barn

Ekonomiskt bistånd till dator till vuxna utan barn beviljas inte då ärenden av integritetskänslig natur kan utföras på smartphone med internetuppkoppling och andra ärenden kan utföras på allmänna datorer på t.ex. bibliotek. I de fall där hemutrustning beviljas står det sökanden fritt att använda beviljat bistånd till TV/radio till att köpa en enklare dator istället.

### Bredbandskostnad/Internetuppkoppling

Enligt nyare praxis ska tillgång till internet ses som en del av hemutrustning. Bistånd beviljas till skälig kostnad och utgångspunkten vid bedömning av skälig kostnad ska vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig och framräknat referenskostnad i kommunen. Bredbandskostnad kan beviljas med max 0,6 % av basbeloppet per månad. Utredning ska alltid göras om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

### Diskmaskin, tvättmaskin och torktumlare

Bistånd till diskmaskin och/eller tvättmaskin/torktumlare beviljas endast om det finns ett medicinskt behov som är styrkt med intyg från behörig sjukvårdspersonal och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt genom exempelvis handikappersättning, tvättstuga, att det finns annan boende i hushållet eller genom hemtjänst.

### Flyttkostnader

Ekonomiskt bistånd till flyttkostnader kan beviljas om flytten är nödvändig för att uppnå en skälig levnadsnivå, med både sociala skäl (t.ex. dödsfall, skilsmässa, behov av ny miljö) och

ekonomiska skäl (t.ex. minskade boendekostnader eller bättre möjligheter till försörjning). Vid flytt till annan ort av arbetsmarknadsskäl ska det utredas om behovet kan tillgodoses genom bidrag från Arbetsförmedlingen. Ansökan ska göras i vistelsekommunen, och bistånd till redan verkställd flytt betraktas normalt som skuldbetalning.

Den enskilde ska uppbära försörjningsstöd eller ha inkomster i motsvarande nivå för att bistånd till flyttkostnader ska beviljas. Flyttning utanför Sveriges gränser beviljas normalt inte.

Biståndet utgår i första hand till skäligen kostnader för släp/lastbil, bensin, hyrförsäkring, flyttlådor och eventuell flytt av fast telefon. Eftersändning av post beviljas normalt inte. Om den enskilde inte kan flytta själv på grund av medicinska eller sociala skäl kan bistånd omfatta skäligen kostnader för flyttfirma mot kostnadsförslag från minst två firmor. Flyttstädning beviljas normalt inte, men individuell prövning görs.

Den sökande ska styrka uppsägning av gamla bostaden och ändrad folkbokföring. Planering och framförhållning förväntas, och flytt som avbryter arbete, studier eller behandling kan leda till avslag på första månadens försörjningsstöd i ny kommun. Barnets perspektiv ska dokumenteras vid alla beslut om flyttkostnader.

#### Fritidsaktiviteter för barn

Riksnormens post för lek och fritid omfattar kostnader för inomhus- och utomhusaktiviteter, kultur och viss motion samt utrustning som cykel, längdskidor och skridskor. Barn i familjer med långvarigt försörjningsstödsberoende kan beviljas extra bistånd till fritidsaktiviteter om det är nödvändigt för att barnet ska kunna delta.

I Heby kommun kan bistånd ges till en fritidsaktivitet per barn och termin, inklusive terminsavgift och nödvändig utrustning, upp till 2 % av prisbasbeloppet (exklusive fritidsdelen i normen). Eventuella resekostnader ingår inte. Ekonomiskt bistånd ges i regel inte för skolaktiviteter då skolan vid kostsamma aktiviteter generellt anordnar ett billigare/gratis alternativ som barnet kan hänvisas till.

För barn mellan 8–16 år beviljas inte bistånd till fritidsaktivitet då fritidskortet finns. Fritidskortet är ett ekonomiskt stöd för att ge barn och ungdomar en meningsfull fritid och ansöks om på fritidskortet.se.

#### Buskort till barn och ungdomar

Extra bistånd till buskort för barn och ungdomar beviljas generellt inte. Heby kommun ombesörjer att barn och ungdomar kommer till skolan genom skolskjuts eller skolbuskort. För resor utanför skoltid och under lov hänvisas normalt till riksnormens budgetpost för lek och fritid.

#### Fritidsaktiviteter för vuxna

Extra bistånd till fritidsaktivitet för vuxna kan i undantagsfall beviljas för de personer som varit långvarigt bidragsberoende och av medicinska, psykiska eller sociala skäl bedöms ha stort behov av aktivitet det inte är rimligt att de bekostar det själva, utifrån de begränsade möjligheter som ändå försörjningsstödsnormen innebär. Den enskilde bör undersöka möjligheten till FaR (Fysisk aktivitet på recept) via sin vårdcentral i första hand eller om skälen är medicinska via fysioterapi.

Fritidsaktiviteter kan beviljas med maximalt 2 % av prisbasbeloppet per halvår för att bryta isolering. Eventuella resekostnader för att ta sig till fritidsaktivitet beviljas inte då denna kostnad kan tillgodoses av normens budgetpost för lek och fritid.

#### Glasögon och kontaktlinser

##### **Glasögon**

Den sökande ska uppvisa intyg eller kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är normalt lägsta paketpris som erbjuds av optiker.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas inte om behovet inte är styrkt av läkarordination.

Vid refraktionsändring (svårare åldersrelaterad synnedsättning av successivt ökande karaktär) kan ytterligare glasögon erhållas.

Bistånd till vanliga läsglasögon som är avsedda för vuxna personer med avtagande synskärpa (s.k. ålderssynthet) beviljas inte. Behovet kan normalt tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Avseende borttappade eller förlorade glasögon skall den sökande i första hand utnyttja sin hemförsäkring, då man har ett eget ansvar att vara aktsam. Sedvanlig prövning om den enskildes skäligen levnadsnivå ska göras.

Förälder/vårdnadshavare kan ansöka om bidrag via regionen till glasögon för barn under åtta år. Som synskadad och inskriven vid Syncentralen är glasögon eller annan specialoptik avgiftsfri till och med 20 års ålder.

### **Kontaktlinser**

Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökande och behovet är styrkt från behörig sjukvårdspersonal att det är medicinskt motiverat med linser i stället för glasögon.

### **Hemtjänst**

Avgift för hemtjänst och larm beviljas när man i övrigt är berättigad till försörjningsstöd. Det ska vara klarlagt att avgiften är baserad på aktuella inkomstförhållanden och att individen därmed har rätt förbehållsbelopp. Om den enskilde är under 65 år kan ersättning i form av merkostnad sökas för hemtjänstavgift hos Försäkringskassan.

### **Hemutrustning**

Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör Socialnämnden ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som behövs för att ett hem ska kunna fungera och tillgodose behov som t.ex. matlagning, umgänge, sömn, förvaring, rengöring och rekreation. Även radio, TV, smartphone eller dator med internetuppkoppling bör ingå i en hemutrustning (se separat avsnitt).

Bistånd till hushåll som saknar hemutrustning utgår i första hand med grundutrustning såsom köksmöbler, husgeråd, lampor, säng, linne, städutrustning samt radio. Men komplett hemutrustning innefattar normalt även soffa, soffbord och TV.

Bistånd till nödvändig hemutrustning kan beviljas efter särskild prövning till högst 15 % av basbeloppet, justering görs utifrån hur många personer hushållet omfattar. Verksamheten tar varje år fram lokala priser som anses vara vägledande i bedömningen av skäligt belopp för hemutrustning.

Behovet utreds eventuellt vid ett hembesök. Beslut om bistånd skall grunda sig i en bedömning av den sökandes möjligheter att på sikt komplettera hemmet med hjälp av egna medel. Vid behov av försörjningsstöd under kortare tid än tre månader beviljas normalt inte bistånd till hemutrustning. Följande bör övervägas i utredningen:

- Är behovet akut och nödvändigt för att sökande med kort varsel ska kunna flytta in i en anvisad bostad?
- Kommer sökanden att inom rimlig tid själv kunna skaffa sig eller komplettera en hemutrustning?
- Vilka möjligheter har sökanden haft att spara till eller planera för boende och hemutrustning?
- Om behovet av bistånd är föranlett av en orsak som kan täckas av hemförsäkring ska detta alltid prövas i första hand.

- När det gäller barnfamiljer ska beaktas om särskilt behov finns hos barnen.
- Vilken hjälp kan den sökande få av nätverket?

Biståndet kan ges till sådan hemutrustning som behövs för att ett hem ska fungera. Behovet bedöms med hänsyn till den enskildes bakgrund, aktuella situation, ålder och framtida förmåga att själv skaffa den nödvändiga utrustningen.

Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt kan kostnad för hemtransport från exempelvis secondhand, Jysk eller IKEA beviljas.

### **Ungdomar**

Ungdomar som flyttar till sin första egna bostad har normalt möjlighet att få med sig tillräcklig hemutrustning hemifrån och genom gåvor från nätverket. Endast när det är klarlagt att nätverkets möjligheter är begränsade och ungdomen innan flytt inte haft egna möbler beviljas bistånd till hemutrustning.

### **Hemutrustning för nyanlända**

Nyanlända kan beviljas ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som är nödvändig för att tillförsäkra en skälig levnadsnivå tills ersättning i form av etableringsersättning har betalats ut.

### **Komplettering av hemutrustning**

Prövning av behovet av komplettering ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare på orten i allmänhet har råd att kosta på sig. En utredning ska göras när behovet har uppstått och om behovet hade kunnat tillgodoses vid tidpunkten då behovet uppstått samt om behovet kan tillgodoses på annat sätt.

### **Hälso- och sjukvård/medicin**

Omfattar avgift vid läkarbesök och läkarföreskriven medicin och behandling som ingår i högkostnadsskyddet för läkarvård samt för mediciner, mot uppvisande av kvitto.

Vissa läkemedel täcks inte av högkostnadsskyddet, till exempel bantning eller potensläkemedel. Det innebär att samhället inte subventionerar kostnaderna utan den enskilde får själv stå för alla kostnader. Det är inte meningen att socialtjänsten ska ta över kostnaderna för dessa läkemedel utan vara mycket restriktiv med att ge bistånd till läkemedel som inte täcks av högkostnadsskyddet. I individuella fall kan socialtjänsten göra en annan bedömning, till exempel efter samråd med en läkarkonsult.

Faktureringsavgift beviljas inte. Undantag är vid delbetalning via apoteket eller om kostnaden inte gått att undvika.

Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till högkostnadsskyddet både vad gäller läkarbesök och medicin.

Enligt reglerna för högkostnadsskyddet, ska apotek erbjuda det billigaste alternativet av förskrivna läkemedel. Om den enskilde väljer ett dyrare alternativ får hon/han betala en merkostnad, som inte omfattas av högkostnadsskyddet. Ekonomiskt bistånd beviljas normalt inte till sådan merkostnad. Om ett förskrivet läkemedel av medicinska skäl inte får bytas ut, ska läkaren ange det på receptet. Om det förskrivna läkemedlet ingår i högkostnadsskyddet, behöver den enskilde då inte betala någon merkostnad. Om det förskrivna medlet inte ingår i högkostnadsskyddet, får hon/han betala hela kostnaden själv. Ekonomiskt bistånd beviljas normalt inte till sådan merkostnad. För mer information – se Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets hemsida, [www.tlv.se](http://www.tlv.se).

Faktureringsavgift beviljas normalt inte. Undantag är vid delbetalning via apoteket samt att ekonomiskt bistånd kan beviljas till fakturaavgift för akutbesök om den enskilde inte hade möjlighet att betala vid besöket.

Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till högkostnadsskyddet både vad gäller läkarbesök, medicin och sjukresor.

Hjälpmedel och förbrukningsmaterial som förskrivits av behörig hälso- och sjukvårdspersonal beviljas upp till högkostnadsskydd.

Kostnad för förebyggande hälsovård som mammografi och cellprover beviljas.

#### **Naprapat och kiropraktor**

Kostnader för enstaka behandling hos naprapat eller kiropraktor kan beviljas om behovet är ordinerat av läkare och det är styrkt att behovet inte kan tillgodoses genom hälso- och sjukvården.

#### **Sjukvårdskostnader i samband med sjukhusvistelse**

Patientens egenavgift vid slutna sjukhusvård utgör avgift för kost och logi och ryms delvis inom försörjningsstödet kostnadspost för mat.

Mellanskillnaden, det vill säga patientavgiften reducerad med matpengar för samma antal dagar, beviljas i form av förhöjd norm. Hänsyn kan tas i beräkning om den enskilde blivit akut inlagd.

Vid barns sjukhusvistelse, godtas avgift för förälders vistelse på sjukhuset efter individuell prövning utifrån barnets behov.

Vid förlossning kan sjukvårdsavgift godtas för pappas eller annan anhörigs vistelse på sjukhus under ett dygn.

#### **Sjukresor**

Landstinget betalar kostnaderna för sjukresor förutom egenavgiften. Åker personen med allmänna kommunikationer behöver hon eller han inte betala någon egenavgift, däremot behöver den enskilde ligga ute med reskostnaden för att få tillbaka utgiften i efterhand. Ekonomiskt bistånd kan beviljas till sjukresor mot överenskommelse att den enskilde återsöker kostnaden hos Regionen. Egenavgift betalas vid resa med taxi, specialfordon, flyg, tåg utanför länet och privat bil. Möjlighet till frikort för sjukresor finns. Barn under 18 år i samma familj räknas gemensamt upp till frikortet. *För mer information* – se Regionens hemsida.

#### **ID-handling /Legitimation**

Ekonomiskt bistånd beviljas till kostnad för att införskaffa en giltig ID-handling, om den enskilde saknar pass eller annan ID-handling, och behöver sådan i kontakt med myndigheter, sjukvården, teckna avtal eller för att sköta post- och bankaffärer m.m. Kostnad för pass beviljas normalt inte.

#### **Decemberpeng**

Extra bistånd för ökade kostnader i december månad exempelvis till presenter vid julfirande eller liknande, beviljas med 0.7 % av prisbasbeloppet till barn i familjer med långvarigt försörjningsstödsberoende eller familjer som haft försörjningsstöd under kortare tid men som under en period av minst sex månader haft inkomster jäms med normen för försörjningsstöd. För umgängesbarn se under rubriken "Umgängesbarn och extra bistånd".

#### **Klädbidrag**

I riksnormen för försörjningsstöd ingår post för kläder vilket innebär att extra klädbidrag normalt inte beviljas.

Klädbidrag kan beviljas i akuta nödsituationer som uppstått på grund av till exempel familjevåld där den enskilde tvingats fly, när den enskilde genom brand eller jämförbar katastrof förlorat sina tillhörigheter eller dylikt. Den enskilde ska i första hand kontakta sitt försäkringsbolag för att få ersättning. Om den enskilde saknar kläder och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt beviljas maximalt riksnormens post för kläder x 3 som ett engångsbelopp.

Klädbidrag kan också beviljas vid snabb viktuppgång eller viktnedgång eller i kombination med andra insatser som följer av upprättad arbetsplan.

Vid engångskostnader för specialbeställda kläder eller skor som inte täcks av handikappersättning men ändå är nödvändiga kan bistånd beviljas till merkostnader utöver klädpost i norm.

### **Studentkläder**

Vid långvarigt bidragsberoende och om särskilda skäl föreligger kan ekonomiskt bistånd till extra kostnader i samband med studentfirande. I första hand gäller det de ungdomar som har beviljats löpande försörjningsstöd trots föräldrarnas underhållsskyldighet, dvs. där socialtjänsten övertagit försörjningsansvaret. Kostnader som kan beviljas avser studentmössa och kläder. För de ungdomar som bor själv kan även eventuell förtäring till gäster ingå i det belopp som kan beviljas. För ungdomar där socialtjänsten övertagit ansvaret kan maximalt bistånd beviljas med motsvarande två extra månadsposter för kläder och skor.

För ungdomar där hela familjen uppstår försörjningsstöd antas en omfördelning av normen göra det möjligt att planera för studentfirande på ett annat sätt. Det som kan beviljas till dessa ungdomar är upp till nivån för en extra månadspost för kläder och skor som då främst ska avse kostnader för studentmössa och kläder. Kostnaderna ska styrkas genom uppvisande av kvitto.

### **Ansökan om kläder för personer inskrivna på behandlingshem/familjehem**

Ansökan om ekonomiskt bistånd till kläder för personer som är inskrivna på behandlingshem eller familjehem ska prövas enligt gällande riktlinjer för klädbidrag enligt ovan.

För att hjälpa den enskilde att kunna tillgodose behovet av kläder och skor kan det vara lämpligt att göra en överenskommelse med den sökande om att biståndet (normposten avseende kläder och skor) utbetalas klumpvis för t ex två till fyra månader åt gången, beroende på årstid och sökandes behov.

### **Magasineringskostnader**

Bistånd till kostnader för magasinering av bohag kan beviljas den som saknar permanent bostad om det finns en planering vad gäller en ny bostad och under förutsättning att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt och är nödvändigt för att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå. Beslutet ska tidsbegränsas och omprövas vid behov. Den enskilde ska stå för kontraktet gentemot företaget som tillhandahåller magasinering.

Bedömningen av rätten till magasineringskostnader ska också grunda sig på bohagets skick och storlek samt om kostnaderna för magasinering överstiger kostnaden för nyanskaffning av bohag.

### **Rekreation/semesterresor**

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd till semesterresor inte ska beviljas. För ensamstående vuxna ska biståndet prövas mycket restriktivt och endast ges när det finns starka sociala eller medicinska skäl i rehabiliterande syfte, till exempel resa till anhörig. De sociala eller medicinska skälen ska kunna styrkas.

### **Rekreation/semesterresa barnfamiljer**

Att vistas hemifrån under en period av sommaren är generellt inte ett behov som måste tillgodoses för att barn skall ha en skälig levnadsnivå. Däremot kan en familj som har sociala problem eller långvarigt försörjningsstödsberoende vara i behov av miljöombyte för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Vad som då avses med rekreation/semesteraktivitet kan vara en dagstur till en nöjespark eller en koloni- eller lägervistelse för barnet. Kostnader som rör rekreation/semesteraktivitet är i regel relativt stora och det är inte rimligt att anta att föräldrarna själva kan spara av normen för att bekosta detta. Barnfamiljer med långvarigt försörjningsstödsberoende eller där handläggaren i samråd med enhetschef bedömer att det finns särskilda skäl till att bevilja bistånd till rekreation/semesteraktivitet kan därför beviljas bistånd till detta. I Heby kommun kan under sådana omständigheter ersättning

beviljas med 1 % av prisbasbeloppet för barn upp till sju år och 1,5 % av prisbasbeloppet för barn över 7 år samt vuxna i familjen.

### **Resa till begravning**

Bistånd kan beviljas för resa inom Sverige om den avlidne är nära anhörig eller annan närstående. Med nära anhörig menas make/maka eller motsvarande, förälder, barn, syskon, mor- och farförälder och barnbarn. Med annan närstående menas person som, utan att vara nära anhörig, stått den sökande mycket nära. Kostnaden ska vara i nivå med vad en låginkomsttagare har råd till.

### **Spädbarnsutrustning**

Ekonomiskt bistånd till spädbarnsutrustning kan beviljas om familjen har inkomster som understiger försörjningsstödet och inte har kunnat spara för att skaffa nödvändig utrustning och även saknar andra möjligheter att tillgodose behovet.

Bistånd beviljas främst till sökande som är förstagångsförälder och tidigast 1-2 månader innan beräknad födsel. Vid ansökan från familjer som redan har barn ska det utredas om det är möjligt med återanvändning av utrustning utifrån åldersskillnad etc.

Ekonomiskt bistånd till spädbarnsutrustning utgår med högst 10 % av basbeloppet och avser utrustning som är nödvändig i samband med barnets födelse. Biståndet är i första hand tänkt att täcka kostnader för:

- säng med sängkläder och andra tillbehör
- skötbädd med tillbehör
- bärsele
- barnvagn med tillbehör
- utrustning för bad

Andrahandsmarknaden ska undersökas i första hand. Riksnormens grundbelopp för barn ger utrymme för successiv anskaffning av vad som behövs i övrigt. Det nyfödda barnet räknas med i normberäkningen från den dag det föds.

Bilbarnstol beviljas endast om det finns särskilda skäl till bilinnehav eller annan individuell bedömning.

### **Tandvård**

#### **Akut tandvård**

Ekonomiskt bistånd utgår i första hand till akut tandvård. Med akut tandvård avses behandling som måste utföras omedelbart för att avhjälpa till exempel värk och är begränsad till en enstaka tand eller tänder vid till exempel avbiten tand, olycksfall, tandlossning, lossnad krona eller skadad/förlorad protes.

Akut tandvård får utföras utan kostnadsförslag i de fall ett sådant inte kan inväntas. Det skall av tandvårdsräkning eller genom kontakt med behandlande tandläkare framgå att behovet av behandling var akut. Det räcker då inte med att besöket var akut eftersom detta inte per automatik innebär att behandlingen var akut.

#### **Nödvändig tandvård som inte är akut**

Vid längre tids beroende av försörjningsstöd (mer än 3-6 månader) eller med inkomster i nivå med normen och där sökande inte inom rimlig tid förväntas öka sina inkomster kan även annan tandvård än akut tandvård beviljas.

Nödvändig tandvård kan till exempel vara att uppnå godtagbar tuggförmåga, förhindra väsentligt försämrad tandstatus (till exempel förebyggande behandling mot karies och tandlossning).

Kostnaden för tandläkarens undersökning i samband med kostnadsförslaget ska inkluderas i biståndet men inte kostnad för uteblivande från besök.

Följande ska beaktas vid ansökan om bistånd till tandvård:

- Omfattningen av tandvården och kostnaden ska jämföras med vad en låginkomsttagare har råd att kosta på sig. Som regel beviljas det billigaste behandlingsalternativet.
- Utgångspunkten för att bevilja ekonomiskt bistånd till tandvård är att den är ersättningsbar enligt Tandvårdsstödet TLVFS 2008:1 med ändringar.
- Referenspriserna för allmäntandvård (och vid behov specialisttaxa) är utgångspunkten för ersättningsnivåer. Om priserna överstiger dessa är det Folktandvårdens priser för allmäntandvård som är riktlinje.
- Tandvårdsbidrag ska alltid användas. Om personen är berättigad till särskilt tandvårdsbidrag eller är kvalificerad för tandvård till hälso- och sjukvårdsavgift skall detta stöd alltid användas innan rätt till ekonomiskt bistånd föreligger.
- Kostnadsförslag ska infordras och innefatta kopia på eventuellt beslut på förhandsprövning av Försäkringskassan.
- Oberoende tandläkare (förtroendetandläkare) ska konsulteras vid ansökningar om dyrare eller mer omfattande tandvård.
- Ett omprövningsförbehåll ska skrivas in i beslutet som möjliggör omprövning om förutsättningarna för beslutet ändras. Det kan till exempel inträffa då den enskilde får ändrade inkomstförhållanden, byter bostadsort eller i övrigt inte längre uppfyller rätten till bistånd.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas för en årlig undersökning om klienten inte bedöms bli självförsörjande inom en snar framtid. Ekonomiskt bistånd för uteblivna besök beviljas inte, det är den enskildes ansvar att avboka sin tid för att undvika extrakostnader.

#### **Tandvård för vissa grupper**

Se [www.forsakringskassan.se](http://www.forsakringskassan.se), [www.regionuppsala.se](http://www.regionuppsala.se) och [www.kriminalvarden.se](http://www.kriminalvarden.se).

#### **Umgängeskostnader**

##### **Umgänge**

Barn och ungdomar bör räknas som medlemmar i hushållet, både där de stadigvarande bor och där de vistas under umgängestid. Socialnämnden bör beräkna kostnaderna efter det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder. Genom att räkna på det här sättet missgynnar man inte barn med skilda föräldrar. Barn har rätt till samma summa oavsett vilken förälder de vistas hos. Ett annat skäl är att umgängesföräldrar inte ska missgynnas i förhållande till andra familjetyper på grund av att barnet endast vistas hos honom eller henne för umgänge en begränsad del av sin tid.

Personliga kostnader beräknas efter det antal dagar som barnet bor hos respektive förälder, normalt max för sex dagar per månad. Kostnader för umgängesperioder som överstiger fem sammanhängande dygn eller totalt sex dygn under en månad ska i första hand regleras mellan föräldrarna och genom att Försäkringskassan meddelas för reglering av underhållsstödet.

Rätten till umgänge ska kontrolleras och omfattningen framgå av dom, avtal eller intyg (skriftligt eller muntligt) från boföräldern. Om umgänget varje månad är mer omfattande än sex dygn eller om vårdnaden är gemensam bör den ekonomiska uppgörelsen mellan föräldrarna kontrolleras innan beslut.

Vid gemensam vårdnad när barnet bor växelvis hos båda föräldrarna ska normalt inkomster och utgifter som rör barnet delas lika mellan föräldrarna och halvt barnbidrag och halv månadsnorm för barnet räknas in i den biståndssökande förälderns normberäkning. Underhållsstöd vid växelvis boende ska sökas.

#### **Resor i samband med umgänge med barn**

Behovsprövningen ska innefatta:

- Barnets behov av umgänge
- Båda föräldrarnas ekonomiska förutsättningar
- Skäligheten av kostnaden för resan

Båda föräldrarna har ett gemensamt ansvar för att barns behov av umgänge tillgodoses. Den förälder som barnet bor hos ska vara med och bekosta umgänget utifrån ekonomisk förmåga och vad som är skäligt i förhållande till båda föräldrarnas ekonomi. Även barn med förälder som vistas i fängelse har rätt till umgänge med denne.

Om föräldrarna tillsammans inte har råd eller inte kunnat komma överens om hur reskostnaderna ska betalas, kan bistånd till kostnad för umgängesresa beviljas.

Resekostnaderna ska jämföras med vad en inkomsttagare i allmänhet har råd att bekosta, dock minst en resa per månad som huvudregel om det sker inom Norden. Är avståndet större är det ofta fråga om resor under längre lov vilket också innebär att det är fråga om resor som görs mer sällan.

Förutom resekostnader kan även andra kostnader som är nödvändiga för att umgänget ska kunna komma till stånd ingå i biståndet, till exempel kostnader för logi i de fall barnet är så pass litet att någon vuxen måste följa med på resan.

#### **Umgängesbarn och extra bistånd**

De flesta extra kostnader som rör barnet bör hänvisas till föräldern som har barnet under största delen av tiden. Om det är umgängesföräldern som är aktuell för försörjningsstöd görs en individuell bedömning där faktorer som hur omfattande umgänget är och den andra förälderns ekonomiska situation vägs in.

#### **Skulder**

Ekonomiskt bistånd till skulder kan endast beviljas under förutsättning att det är den enda möjligheten för den enskilde att uppnå en skälig levnadsnivå. Bistånd beviljas efter en individuell prövning och bedömningen är att det skulle få allvarliga sociala konsekvenser för den enskilde om skulden inte betalas. Det kan till exempel gälla skulder för boendekostnader och hushållsel.

Administrativa kostnader, räntor och dylikt som uppkommit på grund av att den enskilde inte ansökt om bistånd till kostnaden i tid beviljas ej. Det är den enskildes ansvar att ansöka om bistånd när kostnaden uppstår.

#### **Hyresskulder**

I första hand bör möjligheten till en överenskommelse med hyresvärden om avbetalning prövas. Bistånd till hyresskuld kan avslås om alternativa boendelösningar bedöms möjliga för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

- Ekonomiskt bistånd till hyresskulder kan beviljas i de fall där skulden uppkommit under tid då den enskilde varit berättigad till försörjningsstöd men inte ansökt om detta.
- De sociala konsekvenserna för barnen i en familj skulle bli för stora vid eventuell avhysning, se vidare under rubriken Barn och förestående avhysning.
- För gamla och sjuka där alternativt boende inte går att ordna.
- Om eventuell avhysning riskerar medföra social utslagning och/eller försämrad möjlighet till egen försörjning.

Vid upprepade hyresskulder (mer än en gång) ska restriktivare bedömning göras.

För att undvika upprepning ska hushåll som beviljats bistånd till hyresskuld så långt det är möjligt följas upp genom exempelvis en arbetsplan hur uppföljningen ska genomföras tillsammans med den sökande. Likaså skall ansökan om autogiro göras i de fall sökande har egna inkomster.

Vid upprepade hyresskulder, där den enskilde haft ekonomiska möjligheter att betala sin hyra, ska ansökan generellt avslås. En bedömning av behovet av annat stöd, till exempel samtal med budget- och skuldrådgivare, ansökan om god man etc. ska alltid göras i dessa fall. Om de sociala konsekvenserna bedöms bli för stora och hyresskuld kan komma att beviljas ska möjligheterna till återbetalning av biståndet alltid utredas.

### **Barn och förestående avhysning**

I de fall där en familj riskerar avhysning påverkas barnen i hög grad och det är viktigt att analysera konsekvenserna för barnet av de möjliga besluten. En otrygg boendesituation påverkar barnen negativt och att behöva flytta kan innebära att barnen förlorar sitt sociala nätverk. Med beaktande av detta bör extra social hänsyn tas i de fall avhysningen gäller en barnfamilj. Detta betyder dock inte att bistånd till en hyresskuld alltid bör beviljas en barnfamilj. Den enskilde har fortfarande i första hand ett eget ansvar för sin boendesituation och att bevilja skulder gång på gång kan leda till att socialtjänsten tar över föräldraansvaret. Vid upprepade hyresskulder är en fördjupad utredning nödvändig för att kunna stötta klienten i att komma till bukt med grundproblematiken som gör att skulder uppkommer gång på gång.

Om handläggare och enhetschef kommer fram till att bistånd till hyres- eller elskuld inte bör beviljas finns utarbetade rutiner som bör följas. Samarbeta med aktuell barnhandläggare och tänk på om det finns några åtgärder som kan beviljas för att minska de negativa konsekvenserna för barnet.

### **Elskuld**

Ekonomiskt bistånd till elskulder kan beviljas i de fall där skulden har uppkommit under tid då den enskilde varit berättigad till försörjningsstöd men inte ansökt om detta. Undantag kan också göras för bistånd till skuld för hushållsel i de fall där avstängning medför alltför stora sociala konsekvenser för hushållet.

Vid upprepade elskulder där den enskilde haft ekonomiska möjligheter att betala sin elfaktura ska ansökan generellt avslås.

### **Barn och förestående elavstängning**

Föreligger risk för avstängning av elen i en barnfamilj ska konsekvenserna för barnet analyseras och orosanmälan till barn- och familj göras vid behov.

### **Övriga skulder**

Ekonomiskt bistånd till studielån, banklån, kontokortsskulder, privata skulder, böter, skadestånd, skatteskulder och underhåll beviljas inte.

Skuld till A-kassa kan beviljas om det innebär att den enskilde genom det beviljade biståndet erhåller egna inkomster och blir helt eller delvis självförsörjande.

Skuld till Försäkringskassan beviljas generellt inte då det är den sökandes skyldighet att meddela försäkringskassan om förändringar. Det finns också möjlighet att begära omprövning av beslutet.

Skulder för läkarvård, medicin och tandvård beviljas generellt inte, då det inte påverkar den enskildes möjligheter att uppnå en skälig levnadsnivå.

Skuld till barnomsorg kan beviljas om det är enda möjligheten att få behålla platsen och barnomsorgen är nödvändig för att föräldrarna ska kunna arbeta, delta i arbetsmarknadsåtgärder eller i utbildning eller av andra skäl utifrån barnets bästa.

## **Rätt till försörjningsstöd för olika grupper**

### **Arbetslösa**

Vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd ingår prövning om behoven kan tillgodoses på annat sätt. Av förarbetena till lagen framgår att den enskilde är skyldig att efter förmåga bidra till sin försörjning. Det innebär bland annat att socialtjänsten kan kräva att arbetslösa som söker ekonomiskt bistånd aktivt söker arbete och deltar i insatser som bedöms främja möjligheterna att få arbete.

### **Stå till arbetsmarknadens förfogande och vara aktivt arbetssökande**

Den arbetslöse förväntas:

- Börja söka arbete i god tid innan anställning, utbildning eller föräldraledighet tar slut. Den som studerar och har sommaruppehåll eller som har annan sysselsättning som upphör till sommaren förväntas börja söka sommarjobb i februari/mars.
- Anmäla sig som arbetssökande på arbetsförmedlingen första arbetslösa dag, upprätta en handlingsplan och sköta kontakterna med arbetsförmedlingen.
- Ta eget ansvar för att söka jobb aktivt utifrån sin förmåga. Med aktivt arbetssökande menas bl.a. att söka brett yrkesmässigt, dvs. de jobb man tror sig ha en rimlig chans att få, söka regelbundet och inom pendelavstånd, aktivt söka upp arbetsgivare.
- Acceptera arbetsförmedlingens eller kommunens sysselsättningsåtgärder som syftar till att stärka den enskildes möjligheter till arbete och självförsörjning. Hit räknas även arbetssökarverksamhet och grundutbildning i svenska SFI.

Den arbetslöse ska dokumentera sökta jobb och andra aktiviteter i sin aktivitetsrapport till Arbetsförmedlingen. En kopia på rapporten och/eller Arbetsförmedlingens bedömning tillsammans med andra handlingar är en del av beslutsunderlaget vid prövningen av rätten till bistånd.

### Egna företagare

Ekonomiskt bistånd ska inte utgå till att finansiera affärsverksamhet eller till att reglera skulder som uppkommit i sådan verksamhet.

Driver den enskilde ett företag som inte lönar sig kan krav ställas på att den enskilde antingen tar ut avtalsenlig lön eller avvecklar/avytttrar verksamheten och ställer sig till arbetsmarknadens förfogande. Aktiebolag representerar en realiserbar tillgång liksom vissa handelsbolag och enskilda firmor. Kontroll ska efter samtycke göras hos Skatteverket om personen har någon form av företag.

En del enskilda firmor representerar ingen tillgång och bedriver i princip ingen verksamhet. I dessa fall ska den sökande avregistrera firman hos Bolagsverket och/eller Skatteverket, skriva in sig vid Arbetsförmedlingen och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras om:

- firman har drivits under minst ett år samt att behovet av bistånd är högst två månader och firman därefter åter ger inkomster,
- företagaren har uppburit aktivitetsstöd från Arbetsförmedlingen under sex månader och det finns utsikter att företaget ger inkomster inom två månader.
- verksamheten i firman ger en viss inkomst och den sökande bedöms inte vara möjlig att placera på lönearbetsmarknaden inom överskådlig tid. Det kan till exempel vara viktigt för en enskild persons rehabilitering att han eller hon får möjlighet att driva sin rörelse trots att den inte lönar sig. Biståndet bör då tidsbegränsas och hänsyn till den enskildes möjligheter att på sikt bli självförsörjande bör tas.

### Våld i nära relation och ekonomiskt bistånd

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov av hjälp som kan finnas i biståndshushållen i samband med våld i nära relationer och i samband med hedersrelaterat våld. Viktigt i dessa ärenden är att våga se, våga fråga och våga agera för att tidigt upptäcka och förebygga.

### Vuxenstuderande

Utgångspunkten är att vuxenstuderande inte står till arbetsmarknadens förfogande och därför inte är berättigade till försörjningsstöd. De skall försörja sig genom de studiestödsformer som finns inom studiemedelssystemet. I de fall den enskilde nekas dessa stödformer eller inte klarar försörjningen under studietiden kan krav ställas på att studierna avbryts, att den enskilde ställer sig till arbetsmarknadens förfogande och aktivt söker arbete. Möjlighet bör dock ges att avsluta pågående kurs eller termin för att inte försvåra ett återupptagande av studierna vid senare tillfälle. Under sådan tid avräknas studiemedlet/studiefinansieringen som inkomst när försörjningsstödet prövas. Kravet att

avbryta studierna och ställa sig till arbetsmarknadens förfogande gäller även familjer där ena eller båda parterna studerar och familjen blir beroende av försörjningsstöd.

Undantag från huvudregeln kan göras av följande skäl:

- Grundskoleutbildning eller motsvarande  
Vuxna som läser svenska för invandrare (SFI) kan beviljas ekonomiskt bistånd om utbildningen är en förutsättning för att den enskilde i framtiden ska kunna stå till arbetsmarknadens förfogande och i övrigt kunna leva ett självständigt liv. Studiemedel utgår inte för SFI-studier. Planering av studierna ska göras och i den gemensamma planeringen ska snabbaste vägen till självförsörjning vara i fokus.

#### **Ekonomiskt bistånd under pågående studier**

När vuxenstudier är godkända (av ovan nämnda skäl) och försörjningsstödet prövas avräknas studiemedel/studiefinansieringen som inkomst för den studerande och dennes familj/hushåll. För övriga studenter gäller att rätt till bistånd endast föreligger om en akut nödsituation uppstår.

#### **Studerande under studieuppehåll**

För att ha rätt till försörjningsstöd under sommaruppehållet ska den studerande vara och ha varit aktivt arbetsökande under hela våren. Det innebär att utifrån förmåga ha börjat söka sommarvikariat i mycket god tid före terminens slut, samt att ha anmält sig som arbetsökande på arbetsförmedlingen den första arbetslösa dagen. Med *god tid* menas normalt februari/mars eftersom flertalet sommarvikariat utannonseras dessa månader.

#### **Förskott på förmån**

Försörjningsstöd som beviljas för juli och augusti ska ges som förskott på förmån om den enskilde arbetar dessa månader och återupptar studierna efter sommaren. Återkravet ska göras via fullmakt till arbetsgivaren och ske när lönerna utbetalas, dvs. i slutet av augusti och september, dock under förutsättning av att studierna fortsätter och att dubbel inkomst utgår (dvs. med lön och studiemedel).

#### **Praktik eller kompetenshöjande insatser under studieuppehållet**

Enligt 12 kap. 4 § SoL kan socialtjänsten begära att studerande som under studieuppehåll behöver försörjningsstöd ska delta i praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet.

#### **Ungdomar under 21 år som går i skolan**

Föräldrarna har enligt 7 kap 1 § Föräldrabalken försörjningsskyldighet för ungdomar som går i skolan till dess den unge fyller 21 år. Till skolgång räknas studier i grundskola, gymnasieskola samt annan jämförlig grundutbildning.

För ungdom som fyllt 18 år är föräldrarna underhållsskyldiga bara om den unge går i skolan. Gör den unge ett uppehåll i sin skolgång är föräldrarna inte underhållsskyldiga under studieuppehållet men underhållsskyldigheten träder in igen om och när barnet återupptar skolgången. Ferier och tid då barnet på grund av sjukdom är förhindrad att delta i utbildningen anses i praxis utgöra tid då skolgång pågår. Underhållsskyldigheten upphör alltså inte under sommarlovet mellan två årskurser i gymnasieskolan.

#### **Personer inskrivna inom kriminalvård**

Kriminalvårdsverket ansvarar för den enskildes samtliga kostnader fram till den villkorliga frigivningen, dock med vissa undantag som redovisas nedan. I de fall behov av bistånd ska prövas för en person som avtjänar påföljd på anstalt ska möjligheten till arbetsinkomst utredas. Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk utredning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas försörjningsstöd. När det gäller rättspsykiatrisk vård, se egen underrubrik.

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på *högst sex månader* kan beviljas ekonomiskt bistånd till *boendekostnaden* under hela häktningstiden respektive strafftiden under följande förutsättningar:

- En uppsägning av lägenheten ska medföra risk för bostadslöshet efter frigivningen

- Ur rehabiliteringssynpunkt ska lägenheten tillmätas stort värde
- Den enskilde ska ha gjort ansträngningar att hyra ut lägenheten i andra hand
- Den enskilde ska inför inställelsen på anstalt inte ha haft egna möjligheter att planera och spara till bostadskostnaden
- Den enskilde ska inte kunna tillgodose behovet på annat sätt, t ex genom besparingar och realiserbara tillgångar

Om den enskilde hyr en andrahandslägenhet kan bistånd beviljas om hyresrätten kvarstår efter frigivningen. Den enskildes möjligheter att själv betala hela eller del av boendekostnaden under verkställigheten ska utredas.

Vid strafftider över 6 månader avslås normalt ansökan.

#### **Försörjningsstöd under kontraktsvård**

Kontraktsvård är en särskild form av skyddstillsyn som innebär att den enskilde får behandling och minst ett års övervakning som alternativ till fängelse. Inför domen upprättas en ansvarsförbindelse mellan kriminalvården och socialtjänsten, samt en behandlingsplan i samverkan med vårdgivare, socialtjänst och den enskilde. I domen anges ett fiktivt fängelsestraff som den enskilde inte behöver avtjäna om behandlingsplanen följs.

Kriminalvården bär kostnadsansvaret för behandlingen fram till tänkt datum för villkorlig frigivning, vilken inträffar efter 2/3-delar av det alternativa fängelsestraffet.

Under den tidsperiod kriminalvården ansvarar för behandlingen gäller följande: Vid behandling på *institution* ansvarar kriminalvården för alla kostnader såsom fickpengar, sjukvårdskostnader, resor, klädustrustning, fritids- och sportutrustning, hygienartiklar, drogkontroller mm. Försörjningsstöd ska inte utgå. Om behandlingen däremot sker i *öppenvård* bekostar kriminalvården enbart den behandling och de kontroller som följer av behandlingsplanen. Den enskildes behov av bistånd till uppehälle, hyra mm handläggs enligt normaliseringsprincipen och omfattas inte av kriminalvårdens ansvar. Det innebär att den enskilde i dessa fall har rätt att söka försörjningsstöd. Kontraktsvård är en påföljd och om den enskilde avbryter eller missköter den uppgjorda behandlingsplanen gäller istället reglerna för intagna inom kriminalvården.

#### **Försörjningsstöd under rättspsykiatrisk vård**

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra som vårdas på sjukhus. De har även kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag etc. Bistånd beviljas till egenavgiften för dygnskostnaden (= kost och logi) och riksnormen reduceras med de kostnader den enskilde inte har i riksnormen.

#### **Personer inskrivna för vård eller behandling inom socialtjänsten**

Vuxna som beviljats heldygnsvård- eller behandling i familjehem är berättigade ekonomiskt bistånd på samma villkor som andra som söker. Försörjningsstödet ska reduceras med de kostnader den enskilde inte har under placeringen. Detta kan t ex vara genom att mat och förbrukningsvaror erhålls genom behandlingshemmet. Den del av riksnormen som den sökande erhåller kan kallas "fickpengar". Det är försörjningsstöd där normposterna lek/fritid, kläder/skor, hygien, dagstidning, telefon och TV-avgift kan ingå. Det är viktigt att utreda vilka kostnader som ingår i vårdavgiften och vilket behov den sökande har så att rätt nivå på fickpengarna ges ut. Samråd med vuxenhandläggare.

#### **Kostnader i samband med egen bostad**

För personer som under placeringstiden har kvar sin bostad kan försörjningsstöd beviljas till kostnader med anknytning till bostaden. Det kan gälla hyra, hushållsel och hemförsäkring.

#### **Personer på tillfällig vistelse i kommunen**

Personer som tillfälligt vistas i kommunen kan ibland behöva hjälp. I vissa fall åligger det då kommunen att bistå personen med den hjälp han eller hon behöver. En bedömning av behovet ska alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Om den sökandes behov bäst tillgodoses genom att han eller hon reser hem för fortsatta insatser från sin hemkommun kan hjälp till hemresan beviljas. Nordiska medborgare bör beviljas hemresa till hemorten i respektive land. Om ansökan om matpengar görs kan matpengar för en dag beviljas om ankomsten till hemorten infaller på kvällstid. Efter särskild prövning kan nattlogi beviljas om det inte är möjligt att påbörja hemresan samma dag. Resan ska alltid ske med billigaste färdssätt.

Utom nordiska medborgare hänvisas i första hand till respektive lands ambassad eller konsulat.

Beror behovet av bistånd på en förlorad plånbok eller biljett ska polisanmälan göras av den sökande, om möjligt ska han eller hon också uppvisa kontoutdrag. Den sökande ska kunna legitimera sig eller på annat sätt visa vem han eller hon är. Han eller hon ska också trovärdigt kunna förklara händelseförloppet och anledningen till vistelsen i Heby. I annat fall kan personen nekas bistånd.

Besökare som tillfälligt vistas i kommunen hänvisas vad gäller andra biståndsbehov i första hand till sin hemkommun.

#### Rätt till fortsatt försörjningsstöd under utlandsvistelse

Huvudprincipen är att försörjningsstöd inte beviljas vid utlandsvistelse.

I undantagsfall kan försörjningsstöd beviljas om t.ex. sökanden av särskilda skäl behöver besöka en anhörig. I helhetsbedömningen måste också faktorer som hur resan har betalats och om den sökande genom resan frånhämt sig någon möjlighet till egen försörjning eller möjlighet att i framtiden få försörjning i Sverige beaktas.

Blir den sökande bjuden på resan av släktingar och resan inte försämrar möjligheten till egen försörjning i Sverige finns ingen självklar laglig grund att säga att rätten till försörjningsstöd upphör under restiden eller vid återkomsten om förutsättningarna i övrigt för att beviljas försörjningsstöd är uppfyllda.

Gällande EU/EES-medborgare, nordiska medborgare, asylsökande, nyanlända och tredjelandsmedborgare

Handbok för ekonomiskt bistånd samt aktuell praxis ska följas.

#### Villkor för försörjningsstöd enligt 12 kap. 4-6 §§ SoL

Socialnämnden har rätt att begära att den som är beroende av försörjningsstöd under viss tid ska delta i praktik eller kompetenshöjande verksamhet. För vägledning se handbok för ekonomiskt bistånd.

#### Bistånd i form av "egna medel"

Om den sökande har uppenbara svårigheter att hantera sina inkomster har man möjlighet att söka god man för att få hjälp med detta. Om god man inte kan ordnas, alternativt i avvaktande på tillsättande av god man, kan bistånd i form av "egna medel" i undantagsfall beviljas. Den enskilde får då stöd av handläggare på förvaltningen att hantera sina inkomster. I första hand ska den insatsen tillhandahållas när den enskilde har svårt att behålla sin bostad eller riskerar att oupphörligen få sin el avstängd.

#### Återkrav, återsökning och bidragsbrott

Principen för ekonomiskt bistånd är att den enskilde som huvudregel ges bistånd utan att återbetalningsskyldighet men undantag finns som exempelvis att felaktigt utbetalt belopp får återkrävas eller återkrav av bistånd som förskott på förmån.

Om den enskilde misstänks olovligen utnyttja sociala förmåner genom att lämna oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden och på så sätt orsakar fara för att en ekonomisk förmån eller stöd felaktigt betalas ut eller felaktigt tillgodoräknas anmäls detta till polisen som misstanke om brott.

## **Del 2:**

### **Riktlinjer för vuxna personer inom individ- och familjeomsorgen**

# Riktlinjer för vuxna personer inom individ- och familjeomsorgen

## Inledning

Kommunen har det yttersta ansvaret för att kommuninvånare i behov av stöd ska få det. Stödet omfattar vuxna med skadligt bruk och beroende, psykisk ohälsa, våldsutsatta eller att bryta kriminalitet. Kommunens yttersta ansvar omfattar däremot inte insatser som ligger inom andra huvudmäns ansvarsområden. Kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar för att erbjuda behandling och stödinsatser utifrån sina ansvarsområden. De för länet framtagna och beslutade överenskommelser i form av ViS-dokument (Vård i samverkan) ska följas liksom Socialstyrelsens framtagna nationella riktlinjer för vård och stöd.

## Lagrum

De insatser som socialnämnden fattar beslut om ska så långt som möjligt ges i frivilliga former med beaktande av den enskildes självbestämmanderätt.

Av 13 kap. 10 § SoL framgår att socialnämnden har ansvar för att aktivt sörja för att den enskilde missbrukaren får den hjälp och vård som han eller hon behöver.

Enligt 18 kap. 3 § SoL ska socialnämnden aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk bland barn och ungdom av alkoholhaltiga drycker, andra berusningsmedel eller beroendeframkallande medel samt dopingmedel. Enligt 13 kap. 9 § SoL framgår att socialnämnden har ansvar för att erbjuda stöd åt anhöriga och i detta innefattas även anhöriga till personer med missbruk och beroende.

I vissa fall, där nödvändig vård inte kan beredas på frivillig väg, ska vård beredas missbrukaren oberoende av hans eller hennes samtycke enligt lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Socialnämnden ska inleda utredning enligt 7 § LVM och ansöka om tvångsvård hos förvaltningsrätten när kriterier enligt 4 § LVM är uppfyllda. Förvaltningsrätten beslutar om tvångsvård och vården ska syfta till att motivera missbrukaren till att medverka frivilligt till fortsatt behandling och till att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket.

För unga missbrukare upp till och med 20 år kan det bli aktuellt med vård enligt 3 § lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) om behovet vård inte kan beredas på frivillig väg. Socialnämnden ansöker om vård hos förvaltningsrätten som beslutar om vård enligt LVU.

## Vuxna med skadligt bruk och beroende

Med vuxna avses personer från 18 år och uppåt och det skadliga bruk som avses är alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar.

Socialstyrelsen bedömer några områden som särskilt viktiga för socialtjänst och hälso- och sjukvård ur ett ledningsperspektiv.

## Samsjuklighet

Med samsjuklighet menas att en person samtidigt uppfyller diagnostiska kriterier för missbruk eller beroende och för någon annan form av psykisk störning. Psykisk sjukdom är vanligt bland personer med missbruk och beroende. Studier visar att risken att drabbas av psykisk sjukdom är mer än dubbelt så stor jämfört med för personer som inte har ett missbruk eller beroende. Omvänt är också missbruk och beroende vanligare bland personer med psykisk ohälsa än i befolkningen i övrigt.

Personer med missbruk och psykisk funktionsnedsättning tillhör en av de mest utsatta grupperna i samhället. Att samtidigt ha en missbruksproblematik och en psykisk funktionsnedsättning medför ett ökat hjälpbehov samtidigt som följsamhet till behandling och behandlingsresultat är sämre om det också finns en samtidig psykisk sjukdom. Det är

viktigt att samsjuklighet uppmärksammas, och att socialtjänsten samarbetar med hälso- och sjukvården så att personer med samsjuklighet får hjälp med båda tillstånden samtidigt. Samordnad individuell plan (SIP) ska alltid erbjudas den enskilde.

## Ungdomar

Att förebygga och motverka missbruk hos ungdomar är ett prioriterat område för socialtjänsten. Missbruks- och beroendeproblem startar eller grundläggs ofta i ungdomsåren och samtidigt kvarstår ofta problemen i vuxen ålder hos de ungdomar som utvecklar ett missbruk eller beroende. Vid missbruk och beroende av alkohol eller narkotika i ungdomsåren finns ökad risk för försämrad skolgång, antisociala och kriminella aktiviteter, minskande av sociala aktiviteter, psykiska besvär samt utsatthet för våld och övergrepp. Förekomsten av samtidiga psykiska problem är högre än hos vuxna med missbruk. Därför är det hos ungdomar än mer viktigt att samsjuklighet uppmärksammas och att ungdomarna får hjälp med båda tillstånden samtidigt.

Det är även viktigt att socialnämndens olika enheter samarbetar för en bra överföring.

## Gravida kvinnor

Gravida kvinnor med skadligt bruk och beroende ska motiveras till en så tidig kontakt med mödrahälsovården som möjligt. Samråd mellan socialtjänsten och sjukvården för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet kan ske oavsett kvinnans samtycke enligt 25 kapitlet 12 § OSL.

## Äldre med skadligt bruk och beroende

Äldre personer är mer känsliga för hur skadligt bruk och beroende påverkar hälsan. I de fall en äldre person är i behov av äldreomsorg är det angeläget med nära samverkan mellan äldreomsorg- och individ- och familjeomsorg med den enskildes behov i centrum.

## Missbruk av läkemedel/bensodiazepiner

Preparatgruppen bensodiazepiner används som ångestdämpande, sömngivande och muskelavslappnande läkemedel. Abstinensbesvär vid utsättning av bensodiazepiner är vanligt. Enligt gällande lagstiftning har hälso- och sjukvården ansvar för medicinsk vård, behandling och rehabilitering för personer med ett missbruk av läkemedel utskrivna på recept. Vid beroende av föreskrivna läkemedel bör den enskilde vända sig till den läkare som skriver ut läkemedlet så att han eller hon kan göra upp en lämplig plan för hur den enskilde ska komma till bukt med missbruket. När det gäller personer som missbrukar alkohol och/eller ett läkemedel ska socialtjänsten samverka med sjukvården.

## Missbruk av opioider

Opiater ingår i gruppen opioider och avser ämnen som morfin, kodein och heroin. Med opioider avses även semisyntetiska och syntetiska substanser som buprenorfin, metadon, tramadol och oxikodon. Vid opioidberoende bör socialtjänsten samarbeta med sjukvårdens beroendemedicinska mottagning och LARO-mottagning.

## Handläggning

Handläggning av ärenden sker i enlighet med handbok för handläggning inom socialtjänsten.

### Socialnämndens uppsökande ansvar

I socialnämndens ansvar att förebygga och motverka skadligt bruk och beroende av alkohol och andra beroendeframkallande medel ligger bland annat att genom uppsökande verksamhet sprida kunskap om skadeverkningar och om de hjälpmöjligheter som finns. Detta förutsätter att socialtjänsten aktivt söker upp och motiverar enskilda för insatser.

### Utredningsförfarande

Utredningen ligger till grund för bedömningen av vilken insats den enskilde kan ha behov av. För utredning används främst de av Socialstyrelsen rekommenderade

bedömningsinstrumenten AUDIT, DUDIT och ASI. Det kan även bli aktuellt att kontakta andra som kommer i kontakt med den enskilde för att kunna få en bild av den enskildes situation. Det är viktigt att den enskilde lämnar samtycke till att sådana kontakter tas. Som komplement till intervju kan kontroll av kemiska markörer, som urinprover eller blodprover, användas.

En kvalificerad vårdbedömning för personer med missbruk eller beroende bör ta fasta på följande faktorer:

- missbrukets svårighetsgrad
- klientens sociala situation och sociala resurser
- eventuell förekomst av psykisk eller fysisk ohälsa
- eventuell förekomst och grad av funktionsnedsättning
- eventuellt behov av insatser från andra aktörer
- grad av motivation och beredvillighet till förändring

### Vårdplan och genomförandeplan

Vid samtliga insatser som verkställs hos utförare ska en *skriftlig uppdragsbeskrivning* lämnas till utföraren. När utredning kommer fram till att någon behöver vårdas i ett hem för vård eller boende eller i ett familjehem ska en *vårdplan* upprättas.

En *genomförandeplan* skall göras i samband med att insats verkställs. Genomförandeplanen beskriver hur en beslutad insats ska genomföras. I normalfallet är det utföraren av insatsen som ansvarar för upprättandet av genomförandeplanen i samråd med klient och socialtjänst. Hos HVB och SIS-institutioner benämns genomförandeplan ofta som behandlingsplan. Uppföljning av insatser är av stor vikt för att säkerställa rätt stöd och hjälp.

## Insatser

### Utgångspunkter vid val av insats

Den enskildes behov och delaktighet samt den evidens som finns på området ska styra val av insats. Socialstyrelsens nationella riktlinjer för behandling av beroendeproblematik ligger till grund för valet av insatser för den enskilde. Så långt det är möjligt bör behandlingsinsatser erbjudas där den enskilde bor kvar i sitt hem istället för heldygnsvård. Detta för att den enskilde på lång sikt ska kunna fungera i sin hemmiljö och skapa långsiktiga lösningar på sina problem. Samverkan ska, så långt det är möjligt, ske med klientens sociala och professionella nätverk.

### Öppenvårdsinsatser

#### Rehabiliterande öppenvård

Rehabiliterande öppenvård är ett samlingsnamn på den öppenvård som erbjuds via beroendeteamet och är individuellt behovsprövat. Rehabiliterande öppenvård är en bred insats som innefattar flera olika åtgärder såsom t ex boendestöd, enskilda samtal, gruppbehandling, återfallsprevention, motiverande samtal och drogtester.

De insatser som beroendeteamet erbjuder följer Socialstyrelsens rekommendationer avseende öppenvårdsinsatser vid beroendeproblematik. Varje insats utformas individuellt utifrån den enskildes specifika behov.

#### Arbetsgivaransvar

När en arbetstagare på grund av sjukdom inte kan utföra sina arbetsuppgifter träder arbetsgivaransvar in för rehabilitering. Arbetsdomstolen har likställt alkoholberoende med sjukdom och utifrån den praxis som finns anges att den bedömningen bör vara densamma oavsett beroendeproblematik. Insats som ges till en individ där arbetsgivaren har rehabiliteringsansvar innebär att enheten bistår med stöd för beroendeproblematiken och samverkar med arbetsgivare men tar inte över arbetsgivaransvaret.

### **Råd & stöd av socialsekreterare som kortvarig insats eller IUB.**

Ibland behövs kortare, tidsbegränsade stödinsatser i strukturerad form att erbjudas vuxna med skadligt bruk och beroende som första steg i vården eller som komplement till befintlig behandling. Det erbjuds i undantagsfall och alltid utifrån individens behov och sker genom råd och stöd av socialsekreterare. Insatsen kan ges både som en insats beslutad efter behovsprövning och som insats utan behovsprövning.

### **Insatser utan behovsprövning**

Socialtjänsten ska arbeta mer förebyggande och hållbart över tid. Ett viktigt verktyg i det arbetet är att möjlighet att erbjuda vissa stödinsatser direkt finns, utan att den som söker hjälp först behöver gå igenom en utredning och ett beslut. De insatser som ges utan föregående behovsprövning beslutas av nämnd men utformas och ges i överenskommelse med individen av verksamheten. De insatser som ges utan föregående behovsprövning finns i särskild sammanställd bilaga till nämndens beslut.

### **Sälja tjänster**

Kommunen kan erbjuda sina öppenvårdsinsatser mot ersättning till andra kommuner vid behov och efterfrågan. Detta möjliggör att fler individer får tillgång till evidensbaserat stöd samtidigt som kommunens resurser utnyttjas effektivt. Upplägget ska följa gällande regelverk, avtal och sekretess samt säkerställa kvalitet och kontinuitet i vården. Erbjudandet av öppenvårdsinsatser till annan kommun mot ersättning görs endast om det finns resurser för det.

### **Social praktik**

Social praktik är en strukturerad verksamhet i drogfri miljö på dagtid där den huvudsakliga inriktningen är att skapa en meningsfull och strukturerad sysselsättning med planerade dagar och ge stöd i nykterhet och drogfrihet.

Insatsen ska ha ett klart syfte och mål för den enskilde samt stödja denne att upprätthålla/utveckla sina egna resurser. Sysselsättning beviljas för tre månader och kan förlängas efter uppföljning och ny behovsbedömning.

### **Kontaktperson**

Kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats som har till syfte att ge stöd till den enskilde i personliga angelägenheter och att vara en medmänniska med uppgift att bryta den enskildes isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamheter och kulturella aktiviteter. Insatsen är ett icke professionellt stöd och ska inte ersätta behandlingsinsatser från kommun och Region men kan vara ett värdefullt komplement till andra insatser eller en viktig del i en eftervård som övergång till självständighet. Målsättningen ska vara att insatsen kontaktperson leder till att ett nätverk/socialt sammanhang byggs upp som på sikt kan ersätta kontaktpersonen. Kontaktperson beviljas normalt inte då den enskilde har ett fungerande kontaktnät eller när behovet kan tillgodoses på annat sätt. Den enskilde som beviljats kontaktperson står för sina egna kostnader.

### **Träningslägenhet/behandlingslägenhet/stödlägenhet**

Personer med missbruksproblem kan ha svårigheter att erhålla, klara och behålla ett eget boende. Upplåtelse av träningslägenhet/behandlingslägenhet/stödlägenhet sker som ett led i en pågående rehabilitering och syftar till att förbereda klienten för att klara ett eget boende. Boende som bistånd i denna form beviljas med tillhörande öppenvårdsinsatser som alternativ till placering. Lägenhet i kombination med andra öppenvårdsinsatser kan även beviljas för att klienten ska komma bort från sin vanliga hemmiljö utan att för den delen åka till behandlingshem eller stödboende.

### **Heldygnsvård**

#### **Hem för vård eller boende (HVB) – skadligt bruk och beroende**

Ibland räcker öppenvårdsinsatser inte till, då kan placering på HVB/institution bli aktuellt. För att rätten till institutionsvård skall kunna bedömas bör normalt alla andra insatser, i form av öppenvård med eget boende, vara beprövade och uttömda.

HVB beviljas för högst 3 månader. Därefter ska ny prövning göras.

Behandling vid HVB kan beviljas till personer som har ett skadligt bruk och beroende samt som själva tydligt önskar en förändring och visar motivation till detta. För en person som vistats på institution är det viktigt att arbeta för att boendesituationen efter behandlingen ger förutsättningar för fortsatt drogfrihet. Vård på institution skall ses som en start på ett

mer långsiktigt behandlingsarbete som sker i eftervård på hemmaplan. Arbetet med hemflytt och planering för denna ska inledas så fort som möjligt men som senast när individen påbörjat sin institutionsplacering. Detta sker i samråd med den enskilde, HVB och kommunens öppenvård.

### **Boende som bistånd/stödboende**

Med boende som bistånd avses här en form av boende som kan erbjuda skyddad miljö med personalstöd, så kallat stödboende. På boendet erbjuds den enskilde stöd och eventuellt omvårdnad men inte behandling. Det kan även vara fråga om olika former av arbetskooperativ. Boende som bistånd beviljas i regel till personer med ett långvarigt beroende där behandlingshem prövats tidigare men där den enskilde har svårt att tillgodogöra sig behandling och behöver en längre vistelse i drogfri miljö.

### **Familjehem**

Ett familjehem är ett boende med eller utan behandling. Familjehem beviljas enbart i undantagsfall till vuxna personer över 20 år då det inte är en insats som socialstyrelsen rekommenderar för målgruppen. De fall där det kan vara en lämplig insats kan vara som en del av en utsluss från behandlingshem, då det finns behov av ett boende i en drogfri miljö men stödboende inte är lämpligt eller då vistelse på stödboende och behandlingshem inte visat sig fungera. Som familjehem ska i första hand kommunens egna kontrakterade familjehem användas och annars de konsulentstödda familjehem som kommunen har ramavtal med.

### **Ansvarsförbindelse vid kontraktsvård och vårdvistelse**

Kontraktsvård och vårdvistelse innebär att en dömd person avtjänar hela respektive slutet av strafftiden på HVB, familjehem eller (för unga upp till och med 20 år) i stödboende istället för att avtjäna straff på anstalt. Målgruppen är personer som normalt skulle dömas till fängelse men vars brottslighet i väsentlig grad kan relateras till missbruk och som är villiga att genomgå vård och behandling.

Kontraktsvård eller skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan (28 kap 6 § brottsbalk) är en påföljd som utdöms av domstol som ett alternativ till fängelsestraff. Vårdvistelse (3 kap 56 § lag om kriminalvård i anstalt, 11 kap 3 § fängeslag) innebär att en person som är dömd till fängelsestraff avtjänar slutet av strafftiden på HVB eller familjehem. Det är frivården respektive kriminalvården som gör den huvudsakliga bedömningen kring om förutsättningarna för kontraktsvård respektive vårdvistelse är uppfyllda. När så är fallet begär de in en ansvarsförbindelse där socialtjänsten kan besluta att gå in med en viss placeringstid efter att kriminalvårdens kostnadsansvar upphör. Kommunens kostnadsansvar för vården inträder från och med dagen efter den tänka tidpunkten för frigivning alternativt villkorlig frigivning och pågår fram till behandlingstidens slut.

Vid ansökan om ansvarsförbindelse gör Socialtjänsten en sedvanlig missbruksutredning enligt 11 kap 1 § Socialtjänstlagen kring behov och beredvillighet till behandling. I möjligaste mån ska kontrakterade utförare användas, undantag är om den enskildes vårdbehov inte kan tillgodoses inom ramavtal.

### **Anhörigstöd – skadligt bruk och beroende**

Anhöriga till personer med skadligt bruk eller beroende kan erbjudas stöd från socialtjänsten. Stödet kan ges antingen enskilt eller i grupp. Anhöriga är dels en viktig resurs för att kunna bryta problematiken men har också ofta varit illa av den enskildes beroendeproblematik och kan därav behöva eget stöd. Stödet erhålls av öppenvården samt via frivilligorganisationer.

Anhörigstöd är en insats utan biståndsbeslut som tillhandahålls via socialtjänstens öppenvård. Man kan i enlighet med gällande lagstiftning ansöka om anhörigstöd som insats hos socialsekreterare för en individuell bedömning av behovet, men insatser utan biståndsbeslut motiveras i första hand.

### **Barn till personer med beroendeproblematik**

Barn till personer med beroendeproblematik är särskilt utsatta och kan ha behov av anhörigstöd. Stöd bör erbjudas och ges genom samtal hos familjeteamet, gruppverksamhet eller via externa utförare. I de fall

som minderåriga barn till personer med beroendeproblematik är i behov av eget stöd ska socialnämndens enhet för barn och familj informeras.

## Bostadslösa

### Socialstyrelsens definition av hemlöshet

I handläggningen ska Socialstyrelsens definition av hemlöshet användas.

### Socialnämndens ansvar vid bostadslöshet

Det finns enbart tre grupper som har en lagstadgad allmän rätt till bostad i Sverige enligt lagstiftning: *personer med betydande funktionshinder och äldre som inte klarar ordinarie boende samt asylsökande*. Rätt till bostad för personer med funktionshinder och äldre som inte klarar sitt boende regleras i Socialtjänstlagen. För asylsökande finns ett statligt ansvar att ordna boende.

Det finns inga bestämmelser som ger bostadslösa som inte tillhör ovanstående tre grupper en allmän rätt till hjälp med en bostad av socialtjänsten. Rätt för den enskilde att få hjälp med sin bostadssituation kan dock i vissa fall följa av biståndsrätten enligt socialtjänstlagen. Socialtjänstlagen ger kommunerna det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får den hjälp och det stöd den behöver. Den person som inte kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt kan således ha rätt till bistånd för bland annat skäliga kostnader för boende. Enligt rättspraxis förekommer det vissa situationer då socialnämnden är skyldig att bistå med hjälp att hitta en bostad.

För att ha rätt till en bostad via socialtjänsten ska två kriterier vara uppfyllda. *Den enskilde ska vara helt bostadslös och den enskilde ska tillhöra en grupp med särskilda svårigheter att på egen hand skaffa bostad*. Till helt bostadslös räknas därmed inte den som har ett eget kortsiktigt boende ifall detta inte av andra skäl anses vara otillräckligt för att tillgodose den enskilde en skäligen levnadsnivå. Grupper som kan anses tillhöra grupper med särskilda svårigheter är personer med missbruk eller psykisk sjukdom (som inte ryms inom SoL). Att sakna inkomster och att ha skulder är i regel inte tillräckligt för att anses tillhöra en grupp med särskilda svårigheter. Utöver detta ska det vara konstaterat att den enskilde inte själv eller på annat sätt kan tillgodose behovet av bostad. Den enskilde ska ha uttömt alla andra möjligheter att lösa bostadslösheten innan boende via socialtjänsten kan bli aktuellt. Såvida det inte finns uppenbarliga skäl (t.ex. arbete, skola eller regelbundet umgänge med barn) till att den bostadslöse måste bo på pendlingsavstånd från Heby kommun bör bostadssökande göras över hela Sverige. Den enskildes egen uppfattning och önskan ska alltid inhämtas och i möjligaste mån tillgodoses.

### Akut boende på vandrarhem/motell/hotell

Akut boende på motell, vandrarhem eller hotell kan beviljas då en person av olika skäl saknar någonstans att sova och inte kan tillgodose behovet på annat sätt, till exempel genom att själv bekosta boendet eller genom att bo hos någon annan. Bistånd till akut boende kan bli aktuellt trots att en person inte uppfyller kriterierna för att ha rätt till ett mer permanent boende via socialtjänsten. Även bistånd till akut boende föregås av en utredning och såvida det inte är uppenbart att det rör sig om en mycket kortvarig boendelösning ska det finnas en plan för hur den enskilde ska lösa sitt boende på egen hand framöver.

Om den som ansöker om akut boende samtidigt har ett skadligt bruk och beroende ska alltid en gemensam bedömning göras tillsammans med vuxenhandläggare för att personen ska få rätt stöd och vård utifrån dennes behov. Det kan bli aktuellt med hänvisning till akut boende på härbärge om annat stöd inte bedöms lämpligare. I första hand ansvarar den enskilde för att på egen hand uppsöka en plats på härbärge. Härbärgesplatser finns inte att tillgå i Heby och en plats i en annan kommun behöver i många fall bekostas av Heby kommuns socialtjänst vilket då förutsätter en utredning samt beslut om akut boende.

## Boende som bistånd i jourlägenhet

Detta kan bli aktuellt under samma förutsättningar som akut boende på vandrarhem eller motell. Bistånd till tillfälligt boende i jourlägenhet är i regel förenat med vissa särskilda villkor såsom aktivt bostadssökande såvida det inte bedöms uppenbart obehövt. Boende som bistånd i jourlägenhet kan även beviljas då det är sannolikt att en person har rätt till bostad via socialtjänsten men ärendet behöver utredas vidare innan ett beslut kan fattas. Den bostadslöse ska under insatstiden medverka i utredningen kring sitt behov av bostad via socialtjänsten och kring andra stödinsatser som kan bli aktuella. Utredningen kan innehålla regelbundna möten på socialtjänsten, drogtester och kontakter med andra. Kontrakt tecknas normalt om max 1-2 veckor i taget och kan även tecknas dygns- eller veckovis.

## Bistånd till boende i behandlingslägenhet/stödlägenhet

Detta kan beviljas då den enskilde uppfyller ovanstående kriterier för att ha rätt till bostad via socialtjänsten. Det kan handla om personer som är under utsluss från behandlingshem, nyligen frigivna från fängelse eller unga vuxna som har särskilda skäl till att inte kunna bo hos sina föräldrar. Bistånd till boende i behandlingslägenhet är i regel förenat med tillsyn och vissa särskilda villkor såvida det inte bedöms uppenbart obehövt. Såvida det inte är uppenbart att det rör sig om en mycket kortvarig boendelösning ska det upprättas en plan för hur den enskilde ska lösa sitt boende på egen hand framöver. Rutin för hantering av boende som bistånd finns separat.

Bistånd till boende i jourlägenhet förutsätter att hyresgästens besittningsskydd förhandlas bort.

## Bostadssocialt kontrakt

*Bistånd till boende i bostadssocialt kontrakt* kan beviljas då den enskilde uppfyller ovanstående kriterier för rätt till boende som bistånd via socialtjänsten. I bedömningen ska det även framgå att den bostadslöses behov bättre kan tillgodoses med insatsen bostadssocialt kontrakt än med insatserna jourlägenhet eller behandlingslägenhet. Föreligger det någon anledning till osäkerhet kring den bostadslöses förmåga att sköta ett eget boende bör jourlägenhet eller behandlingslägenhet vara att föredra framför bostadssocialt kontrakt.

Ett bostadssocialt kontrakt tecknas för tre månader i taget. Insatsen beviljas sex månader i taget, omprövning av insatsen sker vid den enskildes ansökan om förlängning. Efter en tids skötsamhet i bostaden, i regel minst sex månader eller enligt överenskommelse med respektive hyresvärd, förväntas den enskilde kunna överta andrahandskontraktet som ett förstahandskontrakt.

Då bostadssocialt kontrakt beviljas personer som bedöms klara av att sköta ett eget boende är insatsen i normalfallet inte förenat med tillsyn eller särskilda villkor.

## Bostad Först

Insatsen Bostad först: "Insatsen Bostad först kan beviljas individer med komplex social problematik som lever i hemlöshet och samtidigt har ett stödbehov till följd av missbruk och beroende och/eller annan psykisk sjukdom. Metoden Bostad först utgår från att människor behöver ett tryggt boende för att kunna göra något åt sina övriga problem. Syftet är att få boendestabilitet genom att få en bostad och sedan samtidigt erbjudas individuellt stöd anpassat utifrån sina egna mål och behov av stöd.

Förutsättningar för att beviljas insatsen Bostad först är att den enskilde:

- är helt bostadslös i enlighet med Socialstyrelsens definition, står långt från ordinarie bostadsmarknad och har lång tid i hemlöshet eller som riskerar att inom kort befinna sig i akut hemlöshet.
- har prövat andra insatser så som behandlingshem och/eller stödboende,
- uttrycker motivation till en förändring av sin livssituation,
- uttrycker motivation till att ta emot stöd och hjälp,
- uttrycker motivation till stöd och kontakt av boendestödsteam i lägenheten,
- vill bo i en hyreslägenhet och ställer upp på och förstår hyreslagstiftningens krav vad det innebär att vara hyresgäst (betala hyran, sköta sin lägenhet och inte störa grannar),
- kan godkänna att relevant information får utbytas mellan socialtjänsten, boendestödsteam och fastighetsägare för att möjliggöra bästa möjliga stöd,

- inte i närtid har historia av våld och hot som kan påverka grannar eller arbetsmiljön för personal,
- inte bedöms ha hög risk för överdos eller suicid som kräver högre tillsynsnivå än vad insatsen kan tillgodose.

I insatsen ingår stöd i form av boendestödsteam som har kontinuerlig kontakt med den enskilde. Stödet avser hjälp att följa hyreslagstiftningens krav samt motivera till individuella stödinsatser som kan behövas. Målet med insatsen är att den enskilde ska bo kvar under lång tid och på sikt överta förstahandskontraktet. Socialtjänsten gör en bedömning med stöd av målgruppsbeskrivningen. Om den enskildes behov på bästa sätt bedöms matchas av insatsen Bostad först kan denne beviljas insatsen.”

### **Vräkningsförebyggande arbete**

Vräkningsförebyggande arbete sker i samarbete mellan allmännyttan (kommunala bostadsföretagen), budget- och skuldrådgivare och socialtjänstens vuxenenhet genom regelbundna träffar för att tidigt identifiera och stödja hyresgäster som riskerar vräkning. Det vräkningsförebyggande arbetet innebär sociala insatser som uppsökande verksamhet, ekonomisk rådgivning som kan innebära ekonomiskt bistånd, hjälp med avbetalningsplaner och skuldsanering, för att förhindra avhysningar, som är kostsamma och skadliga. Arbetet fokuserar på att ge hjälp i ett tidigt skede och stärka individens egna resurser för att undvika att problemen eskalerar.

### **Brottsoffer**

Många personer som blivit utsatta för brott behöver hjälp för att bearbeta händelsen, i vissa fall under lång tid. Det är socialtjänstens ansvar att bidra till att brottsutsatta och närstående får det stöd och den hjälp de behöver, antingen genom socialtjänstens eller genom annan organisations försorg. Frivilligorganisationers arbete är ett viktigt komplement till socialnämndens verksamhet.

Kvinnor som utsatts för våld i nära relation och barn som bevittnat våld ska särskilt beaktas men ansvaret att verka för att brottsoffer får stöd och hjälp gäller alla brottsoffer (13 kap 1 § SoL). I socialtjänstens bedömning av lämpliga insatser kan faktorer som ålder, kön, etnisk bakgrund, sexuell läggning, könsidentitet och funktionsnedsättning vara aspekter att ta hänsyn till då de påverkar utsattheten för och konsekvenserna av brott och därmed individens behov.

Efter ansökan om stöd i egenskap av brottsoffer eller närstående till brottsoffer inleds sedvanlig utredning enligt 14 kap 2 § SoL. Insatser som kan vara aktuella via socialtjänsten är exempelvis råd och stöd, kontaktperson, hjälp till annat boende på kort eller lång sikt.

Information är en betydande del av socialtjänstens stöd till brottsoffer. Socialtjänsten bör informera om vilka möjligheter till stöd och hjälp som finns hos andra myndigheter och hos frivilligorganisationer; om hur man gör en polisanmälan, om sekretessmarkering, kvarskrivning och postförmedling hos Skatteverket, om rättsprocessen och rätt till målsägandebiträde i vissa fall och om andra organisationers verksamhet för brottsutsatta och närstående. Den enskilde kan även vara i behov av att socialtjänsten aktivt hjälper till att förmedla kontakt med t.ex. brottsofferjouren, trossamfund, intresseorganisationer, anhörigföreningar eller med andra myndigheter som polisen och hälso- och sjukvården.

### **Våld i nära relation**

Enligt socialtjänstlagen ska socialnämnden verka för att personer som utsatts för brott och deras närstående får stöd och hjälp. Vid bedömning och planering av insatser ska särskild uppmärksamhet ägnas åt kvinnor som utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående. Insatserna ska vara individuellt anpassade för att stärka trygghet och förebygga fortsatt utsatthet. Socialnämnden har även beslutat att hänsyn ska tas till grupper och enskildas behov på grund av tex ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning eller skadligt bruk och beroende samt att inte enbart kvinnor som varit utsatta för våld av en närstående ska beviljas hjälp, utan alla våldsutsatta oavsett kön. Stöd kan ges både med och utan biståndsbeslut.

Handläggning sker i enlighet med Socialstyrelsens föreskrifter, råd och handbok för våld i nära relationer.

### **Skyddat boende eller jourlägenhet**

Boendeformen erbjuds till personer som utsätts för våld i nära relation eller på annat sätt riskerar att utsättas för våld och där riskbedömningen har visat på ett omfattande behov av skydd. Boendeformen innebär heldygnsvistelse avsedda för personer som behöver insatser i form av skydd mot hot, våld eller andra övergrepp tillsammans med andra relevanta insatser. Vistelse innebär oftast att kontakt med omvärlden begränsas kraftigt varför individen behöver acceptera detta. I första hand ska personer i behov av skydd erbjudas sådant stöd att de kan bo kvar i sin nuvarande bostad. Om det inte bedöms tillräckligt skall bedömning göras om skyddet kan tillgodoses genom personens egna nätverk. I andra hand erbjuds boende i kommunens egna lägenhet om det motsvarar personens behov. I tredje hand kan boende vid externt skyddat boende erbjudas. Boenden som erbjuder bostadsgaranti efter vårdvistelsen ska användas i första hand. Behov av skyddat boende kan också initieras av polisen för personer som riskerar att utsättas för våld av icke närstående.

### **Ansökan enligt 29 kap. 7 § SoL**

Handläggning ska ske i enlighet med Socialstyrelsens *handbok för våld i nära relation* samt övriga lokala styrdokument inom området.

### **Skadligt bruk och beroende av annat än alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar**

Socialnämndens särskilda ansvar gäller skadligt bruk och beroende av alkohol, narkotika, flyktiga lösningsmedel och spel om pengar. För andra former av skadligt bruk och beroende kan bistånd ges om allmänna villkor enligt 11 kap. 1 § SoL är uppfyllda, och socialnämnden ansvarar endast om den enskilde behöver stödet för en skälig levnadsnivå, ansvaret inte ligger på annan huvudman och den enskilde inte själv kan tillgodose behovet. Vid sådana ansökningar krävs även ekonomisk prövning. När det gäller skadligt bruk och beroende av exempelvis sex, mat, köp och dataspel åligger denna beroendeproblematik i första hand hälso- och sjukvården enligt HSL. Beroendeteamet i Heby kommun erbjuder dock behandling för spel om pengar.

### **Yttranden och annan skyldighet att lämna ut upplysningar**

Andra myndigheter kan vid vissa tillfällen begära in yttranden eller andra uppgifter från socialnämnden. Skyldigheten att i dessa fall lämna information och möjlighet att frångå sekretessen regleras i de andra myndigheternas respektive lagstiftning, i Offentlighets- och sekretesslag samt i 15 kap. 2-8 §§ SoL.

#### **Körkortsytttrande till Transportstyrelsen**

Enligt 3 kap. 8 § körkortsförordningen får Transportstyrelsen vid handläggningen av en ansökan om körkortstillstånd eller förhandsbesked begära in yttrande av polismyndighet, kriminalvården, socialnämnd eller någon annan myndighet som bedöms kunna lämna upplysningar av betydelse. I 5 kap. 2 § körkortsförordningen anges att om det finns anledning att anta att en körkortsinnehavare inte uppfyller de förutsättningar som gäller för att inneha körkort, ska Transportstyrelsen skyndsamt utreda dennes lämplighet. Transportstyrelsen får förelägga körkortsinnehavaren att lämna läkarintyg och höra socialnämnden, polismyndigheten, kriminalvården eller någon annan myndighet om myndighetens yttrande har betydelse för ärendet.

Att skriva ett körkortsytttrande innebär att genomföra en utredning enligt 14 kap 2 § socialtjänstlagen. Ett körkortsytttrande ska innehålla en redogörelse för de omständigheter som har betydelse för att bedöma den sökandes lämplighet som innehavare av körkort eller traktorkort ur nykterhets-/drogfrihetshänseende. Någon generell regel för utredningens omfattning och utredningstidens längd finns inte. Den bör dock vara så omfattande att det finns en realistisk möjlighet att göra sig en bedömning av om personen ur nykterhets-/drogfrihetshänseende är lämplig att inneha körkort eller inte. Två referenser bör tas. Referenterna bör vara så objektiva som möjligt och inte vara närstående/ anhöriga till den som utredningen gäller. Utredningen ska alltid kommuniceras med den enskilde och den enskildes synpunkter ska alltid framgå.

## Yttrande till rätten och åklagarmyndigheten i LVM-ärenden

Om en person begått brott och samtidigt kan antas bli föremål för vård enligt LVM kan rätten enligt 31 kap 2 § Brottsbalken (BrB) överlämna åt socialnämnden att anordna behövlig vård. Om personen ifråga redan befinner sig i LVM-vård kan rätten besluta att denna vård ska fortsätta och överlåta ansvaret åt Statens institutionsstyrelse (SiS). Detta gäller endast för brott där påföljden inte är längre än ett år. Innan rätten beslutar om överlämnande ska socialnämnden eller SiS höras. Att skriva ett sådant yttrande innebär att genomföra en utredning enligt 14 kap 2 § Socialtjänstlagen.

I 46 § LVM anges att om en missbrukare som är dömd till vård enligt LVM misstänks för brott som har begåtts innan vården påbörjades eller under vårdtiden ska åklagaren pröva om åtal ska väckas om påföljden för brottet inte är längre än ett år. Om det är befogat ska SiS höras i frågan och om vården har upphört ska socialnämnden höras. Att skriva ett sådant yttrande innebär att genomföra en utredning enligt 14 kap 2 § Socialtjänstlagen.

## LUL-yttrande till Åklagarmyndigheten

Innan talan har väckts vid domstol, får åklagare begära in ett yttrande enligt 11 § LUL (Lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare) och socialnämnden ska lämna uppgifter enligt 15 kap. 5 § socialtjänstlagen. Yttrandet är en personutredning som görs om den som misstänkts för ett brott var under 18 år när brottet begicks. Yttrandet används som underlag när åklagaren ska fatta beslut om åtal ska väckas eller inte. Om åtal väcks och den unge ska dömas används yttrandet av domstolen som underlag vid valet av straff. Yttrandet används även för att bedöma den unges lämplighet för ungdomstjänst. Ett LUL-yttrande ska innehålla en kortfattad redogörelse om ungdomens personliga utveckling och levnadsomständigheter, uppgifter om nämnden tidigare vidtagit åtgärder, vad dessa innehållit och hur ungdomen skött detta och om den unge har ett särskilt behov av vård som syftar till att motverka att den unge utvecklas ogynnsamt. Yttrandet ska också innehålla en bedömning om den unge kan anses lämplig att fullgöra ungdomstjänst och uppgifter om den unge samtycker till detta.

## Upplysningar till frivården för personutredning

Enligt 6 § Lag (1991:2041) om särskild personutredning i brottmål, m.m. ska en socialnämnd på begäran av rätten, åklagaren eller kriminalvården lämna upplysningar om den misstänkte och föreslå de åtgärder som nämnden anser behövs för att främja hans anpassning i samhället.

## Upplysningar till annan myndighet för delgivning

Enligt 10 kap 26 § Offentlighets- och sekretesslag (2009:400) hindrar sekretess inte att uppgift om en enskilds adress, telefonnummer och arbetsplats eller uppgift i form av fotografisk bild av en enskild lämnas till en myndighet, om uppgiften behövs där för delgivning enligt delgivningslagen (2010:1932).

## Övriga vuxna

Det finns personer i kommunen som inte med automatik kan vända sig till en specifik handläggargrupp för att få sina behov utredda och få ett beslut om insats efter ansökan. De kan dock ha behov som kan behöva tillgodoses av socialtjänsten eller annan aktör. Personen ifråga har inget känt skadligt bruk och beroende, har inte minderåriga barn med svårigheter, inget långvarigt behov av ekonomiskt bistånd, är inte brottsoffer eller hemlös, inga kända funktionsnedsättningar och man tillhör heller inte gruppen äldre. För att även de personer som har en idag "okänd" problematik skall kunna vända sig till socialtjänsten och mottas korrekt behöver det finnas socialsekreterare som också tar emot. Behoven för denna "diffusa" grupp bedöms initialt av vuxengruppen inom ramen för socialtjänstens serviceskyldighet och rådgivande funktion. Det kan också röra sig om att allmänhet eller anhöriga hör av sig med diffusa anmälningar om oro och socialsekreterarna kan då hantera dessa inom ramen för sedvanlig förhandsbedömning. Överlämning till rätt enhet ska ske samordnat och sömlöst inom ramen för ett sammanhållet stöd från socialtjänsten i Heby kommun med intentionen att ingen individ i Heby kommun ska falla mellan stolarna.

### **Del 3:**

## **Riktlinjer för ensamkommande barn och unga**

## Ensamkommande barn och unga

I Sverige delas ansvaret för mottagandet av ensamkommande barn och ungdomar mellan kommuner, regioner och flera andra myndigheter. När ensamkommande barn ansöker om asyl anvisar Migrationsverket en kommun att ansvara för barnets boende och omsorg. Barnet placeras i en kommun men finns med i Migrationsverkets mottagningssystem till uppehållstillstånd beviljats.

Alla barn har rätt att företrädas av en god man som träder in i vårdnadshavarens ställe. OM Migrationsverket inte ansökt om god man för barnet åligger det socialtjänsten att ansöka hos Överförmyndarnämnden om god man för barnet. En god man ska förordnas så snart det är möjligt.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens Kunskapsguiden – områden och teman; Ensamkommande barn och unga.

### Ensamkommande barn upp till 18 år

Barn upp till 18 år som anvisats till Heby kommun får beslut enligt socialtjänstlagen på samma sätt som övriga barn utan vårdnadshavare. Beslutet grundar sig på barnets/ungdomens behov av insatser från socialtjänsten. Detta gäller oavsett om barnet är asylsökande, har fått permanent uppehållstillstånd (PUT) eller tillfälligt uppehållstillstånd (TUT).

Om barnet fortfarande är asylsökande vid 18-årsdagen alternativt de som skrivs upp i ålder av Migrationsverket hänvisas till riktlinjer gällande asylsökande ensamkommande ungdomar över 18 år.

### Ensamkommande barn och unga efter avslagsbeslut

Huvudregeln i Heby kommun är att ensamkommande ungdomar som inte beviljats uppehållstillstånd och som fyllt 18 år eller som ålderssuppskrivits till 18 år eller mer får möjlighet att stanna i Heby kommun i tre veckor efter 18-årsdagen alternativt från dagen de delgivits beslut om ålderssuppskrivning. Därefter hänvisas ungdomen till eget boende alternativt boende i Migrationsverkets regi. Ungdomen har ingen rätt till några insatser från socialtjänsten efter avslagsbeslut.

### Asylsökande ensamkommande över 18 år

Huvudregeln i Heby kommun är att ensamkommande ungdomar över 18 år som inte beviljats uppehållstillstånd och som fyllt 18 år eller som ålderssuppskrivits till 18 år eller mer får möjlighet att stanna i Heby kommun i tre veckor efter 18-årsdagen alternativt från dagen de delgivits beslut om ålderssuppskrivning. Därefter hänvisas ungdomen till eget boende alternativt boende i Migrationsverkets regi. Migrationsverkets ansvar, Migrationsverket betalar ut LMA.

### Över 18 år – tillståndssökande

Tillståndssökande boende i kommunen på tidigare placering av annan kommun (t.ex. av annan kommun placerade i familjehem, HVB m.m. där placering upphört) har rätt till ekonomisk ersättning i form av LMA i enlighet med nu rådande regelverk. Ersättning enligt LMA utbetalas i dessa fall av kommunen (ej rätt till försörjningsstöd). LMA ersättning återsöks från Migrationsverket.

Tillståndssökande boende i kommunen på placering av Heby kommun – kvarboende i enlighet med de riktlinjer som antogs av vård- och omsorgsnämnden 2017. Dessa ungdomar har rätt till fortsatt kvarboende till dess svar på tillståndsansökan meddelats. Ersättning enligt LMA utgår i enlighet med rådande regelverk, detta utbetalas av kommunen (ej rätt till försörjningsstöd). LMA ersättning återsöks från Migrationsverket. Ingen annan ekonomisk ersättning utgår till den enskilde (t.ex. fickpengar).

Ungdomar som är tillståndssökande omfattas inte av bosättningslagen och har i praktiken ingen rätt till boende genom kommunens försorg. De som sedan tidigare har en placering i familjehem eller HVB har rätt att stanna till dess beslut meddelas från Migrationsverket.

### **Över 18 år med uppehållstillstånd PUT eller TUT**

- Huvudregeln är att eventuella placeringar avbryts vid halvårsskiftet det år personen fyller 20. Från och med andra halvåret året personen fyller 20 är eget boende den huvudsakliga inriktningen.
- I undantagsfall kan, om ungdomens vårdbehov är mer omfattande, ett beslut om fortsatt placering i familjehem vara aktuellt.
- Från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 ska försörjning ske genom studiemedel (bidrag + lån) via CSN. Eget boende med studiebidrag från och med andra halvåret det år ungdomen fyller 20 år, placering i annan form av boende avslutas.
- I huvudsak ska den enskilde ordna boende på egen hand, kan man inte det kan ansökan göras enligt socialtjänstlagen och sedvanlig prövning görs.

### **Över 18 år som åberopar verkställighetshinder**

Ingen rätt till stöd från kommunen.

### **Generella riktlinjer för studerande ensamkommande barn och ungdomar**

Under studietiden ska studiestöd + extra tillägg sökas av samtliga, övriga kommunala ersättningar räknas ner i motsvarande mån.

## **Del 4:**

### **Riktlinjer för barn- och familj**

## Riktlinjer för barn- och familj

### Allmänt

Arbetet i barn- och familj har fokus på de barn och unga som bor eller vistas i kommunen och som är i behov av stöd från socialtjänsten. Arbetet utgår från förhållningssättet Signs of Safety, som utgår från lösningsfokus och delaktighet genom att barnets, dess familj och nätverks resurser tas tillvara. Centralt är involvera barnets nätverk och arbeta tillsammans med barnet och familjen för att uppnå trygghet och säkerhet för barnet företrädesvis i sitt eget nätverk. Samverkan med andra berörda aktörer är också en central del av arbetet. Socialtjänsten samverkar vid behov med andra samhällsorgan, organisationer och föreningar. En särskild överenskommelse för samverkan finns med Region Uppsala.

Se även Socialstyrelsens (2021) "Guide till handböcker och annat stöd för den sociala barn och ungdomsvården"

### Förhandsbedömning barn

Vid information om oro för ett barn ska en bedömning göras om en utredning ska inledas eller inte genom en s k förhandsbedömning. I förhandsbedömningen görs en bedömning om påstådda sakförhållanden kan leda till någon åtgärd av nämnden. En utredning bör inte inledas om det redan från början står klart att nämnden in kommer att vidta några åtgärder.

En bedömning om utredning ska inledas eller inte måste göras inom 14 dagar. Tidsgränsen kan förlängas vid synnerliga skäl (ex. då familjen inte går att få tag i.)

Eftersom ställningstagande till utredning enligt 20 kap 2 § SoL efter anmälan sker "utan dröjsmål", senast, om synnerliga skäl inte finns, inom 14 dagar ligger det i sakens natur att en förhandsbedömning inte får dra ut på tiden.

Någon förhandsbedömning görs inte när andra myndigheter, till vilka socialtjänsten är skyldig att yttra sig, begär ett yttrande från socialtjänsten.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Skyddsbedömning

En skyddsbedömning ska göras samma dag som anmälan kommer in eller senast dagen efter, om anmälan kommer in sent på dagen. Anmälan bör i normalfallet ge tillräcklig information för skyddsbedömningen.

I andra fall kan kontakt behöva tas med den som berörs av anmälan och förnyad kontakt med anmälaren.

Skyddsbedömningen kan leda till att utredning behöver inledas omgående.

Bedömningen av barnets behov av skydd ska dokumenteras och motiveras. Det ska tydligt framgå hur socialtjänsten kommit fram till vilket behov av skydd ett barn har.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

### Gemensamt möte med anmälare

Socialnämnden bör erbjuda barnet, vårdnadshavaren och den som gjort anmälan enligt 14 kap 1 § SoL ett möte om det med hänsyn till barnets bästa är lämpligt."

Ett anmälningsmöte ska infalla inom tidsgränsen för förhandsbedömning som är 14 dagar och gäller enbart anmälare som omfattas av anmälningskyldigheten. Mötet syftar till att informera barn och vårdnadshavare om innehållet i anmälan.

Mötet är frivilligt för barn och vårdnadshavare och får genomföras även om barn och vårdnadshavare väljer att inte delta. Förhoppningen är att stärka samverkan med den som kommer i kontakt med barn som far illa.

### Barns behov i centrum

Individ- och familjeomsorgen barn och ungdom i Heby kommun använder BBIC, Barns Behov i Centrum. Det är en modell för handläggning och dokumentation av barn- och ungdomsärenden genom hela ärendegången och har tagits fram av Socialstyrelsen.

Syftet med BBIC är att barnets ställning ska stärkas, att samarbetet med barnet och barnets nätverk ska öka, att få en ökad systematik i socialtjänstens arbete liksom att underlätta dokumentationen vilket ska bidra till ökad rättssäkerheten för den enskilde. Det visionära målet för BBIC är att de barn och ungdomar som får insatser genom socialtjänsten ska få samma chanser i livet som andra barn i det svenska samhället.

BBIC bygger på nio grundprinciper:

1. Barn och unga i centrum.
2. Teoretiska utgångspunkter, bland annat utvecklingsekologi och anknytningsteori.
3. Likvärdiga möjligheter för alla barn.
4. Samarbete med barn och deras familjer.
5. Samverkan mellan myndigheter vid utredning och bedömning av insatser.
6. Identifiera resurser och svårigheter.
7. Insatser under utredningens gång.
8. Utredningen som utgångspunkt för planering och uppföljning av insatser.
9. Kunskap och beprövad erfarenhet.

En central del i BBIC är **triangeln**, som åskådliggör de tre centrala delarna kring barnet. Dels Barnets behovsområden (som innefattar sju viktiga livsområden för barnet, som hälsa, utbildning och familj och sociala relationer), dels Föräldrarnas förmåga (att tillgodose barnets behov) och dels Familj och miljö (den grundläggande basen kring barnet i form av bland annat familjens bakgrund, aktuell situation, nätverk, boende, arbete och ekonomi).

### Utredning

En utredning är all verksamhet och allt det som behöver göras för att kunna fatta beslut i ett ärende. Man kan alltså säga att en utredning är ett beslutsunderlag.

Utredning görs enligt 14 kap 2 § SoL. När frågan om vård för ett barn mot vårdnadshavares vilja aktualiseras ska utredning enligt 14 kap 2 § och 20 kap 2 § SoL inledas.

När en utredning har inletts, oavsett orsak, ska den göras klar så snart som möjligt, men senast inom fyra månader. En förlängning av utredningstiden kan göras i särskilda fall, som när det varit mycket svårt att få kontakt med familjen (vilket ska ha dokumenterats), när man behöver invänta beslut från extern instans (från domstol, läkare etc.) eller när ny information har inkommit som förändrat barnets situation. Det är alltså endast faktorer som ligger utanför socialtjänstens kontroll som kan göra att en utredning får förlängas. Utredningstiden räknas från det att socialtjänsten beslutat att inleda en utredning och kommunikeringstiden ska ha räknats in i utredningstiden. En utredning avslutas alltid med ett beslut.

Förlängd utredningstid vid ett omedelbart omhändertagande måste enligt 8 § LVU medges av förvaltningsrätten.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

## Utredningsplan

I början av utredningen ska handläggaren tillsammans med vårdnadshavarna och barnet planera hur utredningen ska genomföras och vilka personer som ska kontaktas under utredningstiden. Det dokumenteras i en utredningsplan. I den framgår utredningens frågeställningar, vilka behovsområden (enligt BBIC) som ska tas med, vilka som ska kontaktas, om det behövs något expertutlåtande och när utredningen beräknas vara klar.

## Utredningssamtal

I utredningen ska ansvarig handläggare samtala med barnet både för att få del av barnets uppfattning om sin situation och för att kunna ge barnet viktig information, så att inte den uppgiften överläts till vårdnadshavarna.

Handläggaren bör därför om det är möjligt träffa barnet både enskilt och tillsammans med vårdnadshavaren för att bilda sig en uppfattning om barnets situation.

Samtal med vårdnadshavare/föräldrar bör också genomföras för att inhämta deras åsikter till utredningen.

## Referentsamtal

Utöver barn och vårdnadshavare kan det vara viktigt att andra personer får komma till tals, som kan ha viktig information till utredningen. Dessa referentsamtal kan ske per telefon eller genom möten. Oavsett vilket är det viktigt att referenten får möjlighet att verifiera den information som handläggaren fått och bekräfta att det uppfattats på rätt sätt. Vilka som ska vara referenter kan både handläggare, vårdnadshavare och barnet komma med förslag på.

Handläggaren har rätt att ta kontakt med utomstående mot barnet och vårdnadshavarnas vilja om det handlar om att utreda behovet av skydd eller stöd till barnet. Samtycke eller inte till referenter ska dokumenteras i barnets personakt.

## Konsultationsdokument

Eftersom de flesta barn har kontakt med skola eller förskola kan det vara viktigt att få information därifrån. För att underlätta detta finns ett konsultationsdokument som skolan eller förskolan kan fylla i.

## Dokumentation

Att den information och de uppgifter som är av betydelse för ett ärende dokumenteras är en förutsättning för den enskildes rättssäkerhet. Allt som har betydelse för ett ställningstagande i ärendet måste dokumenteras.

Dokumentationen är också en förutsättning för att uppföljning av en insats ska kunna ske. Det är viktigt att målen för insatsen tydligt framgår av dokumentationen så att en bedömning kan göras av när behovet av insatsen är tillgodosett.

Det är viktigt att dokumentationen återspeglar de åtgärder som vidtagits för att samla in uppgifter till utredningen. Bland annat bör det framgå när en handling inkommit och i korthet vad den innehåller, vilka kontakter som förekommit med den enskilde eller med andra personer som har lämnat uppgifter. Det bör också framgå om ställföreträdare, ombud eller biträde har medverkat, om en stödperson varit med på t.ex. ett möte, om tolk har anlitats och om den enskilde anser att någon uppgift i dokumentationen är oriktig.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

## Analys och bedömning

All inhämtad information som dokumenterats eller på annat sätt inkommit ska analyseras innan beslut fattas för att handläggaren ska kunna göra en korrekt bedömning om barnets behov är uppfyllda eller om någon form av insats behövs.

Analysen är en central del av utredningsarbetet, utredningens omfattning och ärendets karaktär är avgörande för hur omfattande analys och bedömning som krävs.

## Beslut

Med utredningsmaterialet, analysen och bedömningen som grund ska ett beslut eller förslag till beslut fattas och dokumenteras. Det är viktigt att grunden till beslutet tydligt framgår. Likaså ska barnets och vårdnadshavarens inställning till beslutet redovisas. Följande kan ligga till grund för ett beslut.

- Utredningen avslutas om handläggaren och familjen är överens om att barnet/familjen behöver stöd och vilket stöd som gäller.
- Utredningen avslutas utan insats, om utredarens förslag är en insats men barnet/familjen tackar nej eller om ingen insats behövs.
- I vissa fall, när det handlar om att ett barn behöver skydd mot vårdnadshavarna eller stöd som vårdnadshavarna inte samverkar för att ge kan det bli aktuellt med vård enligt lagen om vård av unga LVU.
- Utredningen kan också avslutas utan insats i de fall när familjen själv ansökt om stöd men sedan inte längre är intresserade.
- Avslag vid ansökan

## Gynnande beslut

Ett gynnande beslut, där den sökande får det den ansöker om, behöver inte motiveras i någon större utsträckning.

Gynnande beslut kan inte ändras i, för den enskilde, negativ riktning annat än om den enskildes biståndsbehov väsentligen har förändrats. Det kan också ändras om beslutet fattats på vilseledande uppgifter från den enskilde eller om beslutet försetts med ett förbehåll om återkallande på vissa grunder.

## Avslagsbeslut eller beslut som går personen emot

Ett avslagsbeslut innebär att den enskilde, helt eller delvis, nekas det han eller hon ansökt om. I dessa fall ska den enskilde alltid underrättas om förslag till beslut innan det slutliga beslutet fattas. Den enskilde ska i samband med detta få ta del av uppgifter som tillförts ärendet av någon annan än den sökande själv. Därefter ges den sökande skälig tid att inkomma med ett yttrande och/eller med kompletterande handlingar innan det slutliga beslutet fattas (kommunicering).

Om inget nytt tillförs ärendet under tiden för kommunikering ska den sökande delges det slutliga beslutet tillsammans med information om hur man överklagar.

## Överklagande

Ett beslut som innebär helt eller delvis avslag för den enskilde kan alltid överklagas. Information om hur ett överklagande görs ska därför alltid skickas med ett avslagsbeslut. Handläggaren ska också, om den enskilde begär det, vara honom eller henne behjälplig med överklagandet.

När ett överklagande inkommer till kommunen ska ansvarig handläggare göra en bedömning om det överklagade beslutet är korrekt eller felaktigt. Är beslutet uppenbart felaktigt och det kan ändras snabbt, enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part så är kommunen skyldig att ompröva beslutet.

Är en omprövning inte aktuell, eller om en omprövning inte leder till någon ändring av beslutet, ska kommunen skicka överklagandet vidare till förvaltningsrätten efter prövning om överklagandet inkommit i tid, en sk rättidsprövning. Någon annan prövning av ärendet får inte göras av kommunen. Se också rutin för inkommen överklagan på intranätet.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2021) "*Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*".

#### Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga, (LVU)

Ett omhändertagande jämlikt LVU sker genom att ärendet först redovisas för socialnämnden. Nämnden kan sedan besluta att ansöka om vård enligt LVU hos förvaltningsrätten. Parterna i målet ska erbjudas offentliga biträden så tidigt som möjligt i utredningsförfarandet eller i vart fall då det står klart att nämnden kommer att ta ställning om ansökan om vård enligt LVU.

När vården inte kan avvaktas av akuta skäl så kan det bli aktuellt med ett omedelbart omhändertagande enligt LVU.

För ytterligare vägledning se Socialstyrelsens handbok (2020) "*LVU handbok för socialtjänsten*".

## Sekretess

### Sekretess i förhållande till vårdnadshavare

Huvudregeln är att det råder öppenhet gentemot barnets vårdnadshavare om vad som till exempel framkommit vid ett samtal med barnet eller under ett polisförhör. Som regel har en vårdnadshavare i egenskap av part i ärendet också rätt att ta del av allt material som tillförs ett pågående ärende.

Det finns dock situationer då denna rättighet för vårdnadshavare kan begränsas. I offentlighets- och sekretesslagen 12 kap. 3 § framgår att om det kan antas att barnet lider betydande men om uppgiften röjs för vårdnadshavaren så kan uppgiften sekretessbeläggas. Detta gäller oavsett barnets ålder. En bedömning måste alltid göras i varje enskilt fall om uppgiften kan lämnas till vårdnadshavaren som part när han eller hon begär det eller om uppgiften inte kan lämnas ut.

Om handläggaren bedömer att uppgiften inte kan lämnas ut ska vårdnadshavaren alltid, i samband med beskedet, informeras om att han eller hon kan begära att myndigheten prövar frågan och att han eller hon då kan få ett skriftligt, överklagbart, beslut.

## Våld i nära relationer

### Barnahusärende – misstanke om brott mot barn

Om barnet varit utsatt för våld samråder handläggaren i ärendet med Barnahus i Uppsala. Utifrån samrådet på Barnahus och i samråd med ansvarig chef görs en bedömning om polisanmälan ska göras. Vid en polisanmälan kommer barnet att förhöras på Barnahus. Det är viktigt att föräldrarna inte får kännedom om att polisanmälan gjorts innan barnet varit på förhör för att undvika påverkan på barnet. Åklagaren utser en företrädare till barnet innan förhör.

Direkt efter polisförhöret kontakter polis eller åklagaren föräldrarna och informerar dem. Även socialtjänsten bör ha en beredskap för att informera föräldrarna om vad sker med barnet utifrån vad som framkommit under förhöret.

Efter barnets förhör erbjuds familjen stöd och krishantering av öppenvården utifrån behov, för att bearbeta händelsen och stärka tryggheten för både barnet och övriga familjemedlemmar.

## Misstanke om brott mot vuxen samt barn som bevittnat våld

Den handläggare som först kommer i kontakt med anmälan gör en bedömning vad som behöver göras i ärendet. En aktualisering görs på den som utsatts för våldet. Finns det barn som bevittnat våld aktualiseras även dessa. Den handläggare som först kom i kontakt med ärendet sammankallar den personal på IFO/Bistånd som behövs för vidare planering.

## Placering av barn i skyddat boende(PBSB)

Vid behov av skydd och placering av barn i situationer där barnet bevittnat våld eller själva är utsatt, kan lagen om placering av barn i skyddat boende tillämpas. Barnets behov ska bedömas individuellt och det ska finnas en utredning för att avgöra om det finns en risk för barnets säkerhet. Socialtjänsten ansvarar för att barnet får det stöd och de insatser som behövs, inklusive en hälsoundersökning. Barnet placeras alltid tillsammans med en vuxen i behov av skydd och stöd varför placeringen sker i nära samverkan med vuxenheten samt vid behov med andra berörda aktörer.

Lagen om placering av barn i skyddat boende innebär att barn som behöver skydd från våld eller hot kan placeras i skyddat boende, även om den andra vårdnadshavaren inte samtycker. Barnets behov ska bedömas individuellt och det ska finnas en utredning för att avgöra om det finns en risk för barnets säkerhet. Socialtjänsten ansvarar för att barnet får det stöd och de insatser som behövs, inklusive en hälsoundersökning.

## Kontaktperson

Kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats. Det kan utformas utifrån de behov som framkommer i utredning. Syftet med insatsen kan t ex vara att bryta isolering, stimulera till fritidsaktiviteter eller att barnet/ungdomen får en god förebild. Insatsen följs upp utifrån de mål som finns i genomförandeplanen.

## Särskilt kvalificerad kontaktperson

Särskilt kvalificerad kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats som kan beviljas för unga med omfattande och komplexa sociala problem. Åtgärden skall ses som förebyggande.

När det gäller kontaktpersoner vid s.k. mellantvång enligt 22 § LVU avser åtgärden beteendefallen i 3 § LVU

## Kontaktfamilj

Kontaktfamilj är en individuellt behovsprövad insats som innebär att ett barn vistas dygnsvis i en kontaktfamilj. Omfattningen är vanligtvis en till två helger per månad. (hur vill vi ha det i vår kommun?).

Syftet med insatsen är att ge barnet ett utvidgat socialt nätverk och tillgång till trygga och stabila vuxna som kan erbjuda extra stöd, stimulans och en kompletterande miljö. Insatsen riktar sig till barn som, för att fortsätta utvecklas på ett positivt sätt, behöver ytterligare vuxenkontakter utöver sin egen familj.

Kontaktfamilj är inte en insats som beviljas för att avlasta en förälder som behöver återhämtning eller för att lösa barnomsorg vid arbete. Om en förälders bristande ork eller psykiska belastning innebär att barnet riskerar att inte få tillräckligt stöd kan insatsen däremot beviljas, under förutsättning att behovet tydligt utgår från barnets situation.

Insatsen kompletteras med att barnets förälder ges föräldrastöd av familjeteamet.

## Familjehem

Familjehemsgruppen har som uppdrag att rekrytera, utreda och handleda familjehem, kontaktpersoner och kontaktfamiljer till barn placerade av Heby kommun.

Vad gäller dokumentation om uppdragstagare så dokumenteras all information som rör klienten i klientens akt och information som rör uppdragstagaren i dennes egen akt.

## Placering i familjehem

När ett barn behöver placeras utanför eget hem ska en utredning av tilltänkt uppdragstagare göras samt att en matchningsutredning av barnet och det tilltänkta familjehemmet där man beskriver barnets behov och varför det tilltänkta familjehemmet matchar barnets behov. Utredningen av uppdragstagare sker i uppdragstagarens akt och matchningsutredningen sker i barnets akt. Båda utredningarna utförs av personal i familjehemsgruppen, enligt lokal rutin.

## Familjehem

Ett familjehem tar över den faktiska vården om ett barn medan de biologiska föräldrarna har kvar den juridiska vårdsnaden. En placering kan ske på frivillig väg och då som ett individuellt behovsprövat bistånd. Familjehemsplacering kan även bli ett resultat av beslut om placering enligt LVU.

## Egenavgift

Alla föräldrar har enligt lag försörjningsskyldighet för sina barn. Om barnet inte bor tillsammans med en förälder ska föräldern betala ett underhållsbidrag. När barn är placerade i familjehem och eller på institution genom socialtjänsten har föräldrarna i stället skyldighet att bidra till kommunens kostnader för vården. Det gäller både om placeringen är frivillig (enligt SoL eller LSS) eller sker utan samtycke (med stöd av LVU). Det gäller också både vid tillfälliga och stadigvarande placeringar. Skyldigheten upphör när barnet fyller 18 år.

När ett barn placeras ska en utredning om föräldrarnas försörjningsförmåga göras och beslut om ersättningsbelopp för vardera föräldern ska fattas. Innan beslutet fattas informeras föräldern om beräkningen och får då möjlighet att se om beslutsunderlaget är riktigt. Var och en av föräldrarna ska ersätta kommunen med ett belopp som beräknas på samma sätt och är lika stort som återbetalningsbeloppet vid underhållsstöd. Beräkningen grundas på föräldrarnas inkomster enligt det senaste taxeringsbeslutet och på det totala antal barn som föräldern är försörjningsskyldig för. Beloppet får inte överstiga underhållsstödsbeloppet.

## Vårdnadsöverflytt till familjehem

Om ett barn vistas i samma familjehem under två år ska nämnden överväga om en vårdnadsöverflytt är lämplig. Detta om det är uppenbart bäst för barnet att förhållandena får kvarstå och att vårdsnaden överförs till familjehemmet. Socialnämnden får då väcka talan om en vårdnadsöverflytt.

Den främsta anledningen till denna bestämmelse är att förhindra att barn som rotat sig i familjehemmet ska behöva ryckas upp från en trygg tillvaro. I de fall ett barn varit placerat i samma familjehem under två år ska handläggaren särskilt överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdsnaden. Därefter ska frågan övervägas årligen. Beslutet att väcka talan om vårdnadsöverflytt i tingsrätten görs av sociala utskottet.

Vid en vårdnadsöverflytt avslutas familjehemmets uppdrag som familjehem och de blir i stället särskilt förordnade vårdnadshavare. Ersättning utgår även fortsättningsvis enligt särskilda regler, dock längst till barnet fyllt 21 år. Familjehemmet är inte försörjningsskyldigt för barnet utan den skyldigheten kvarligger på föräldrarna. Vårdnadshavarna ska i dessa fall begära underhållsstöd från båda föräldrarna och alltså uppbära dubbelt underhållsstöd.

## Familjerätt

Familjerätten i Heby kommun arbetar i första hand med frågor som berör faderskap, vårdnad, boende och umgänge samt adoptioner enligt föräldrabalken (1949:381).

Yttranden till andra myndigheter utifrån till exempel namnlagen (1982:670) ingår också i familjerättens åtaganden.

All handläggning och dokumentation inom familjerätten sker utifrån de regler som fastställs i svensk lagstiftning. Samarbetssamtal som ej remitterats via domstol dokumenteras inte.

#### Råd och stöd

Familjerätten ska bistå kommunens medborgare med råd och stöd i familjerättsliga frågor per telefon eller vid inbokade träffar. Frågorna kan röra bland annat vårdnad, boende, umgänge, separationer eller annat som faller under familjerättens åtaganden.

#### Faderskap och föräldraskap

##### **Faderskapsbekräftelse/föräldraskapsbekräftelse**

Fastställande av faderskap/föräldraskap regleras i Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöds föreskrifter och allmänna råd om socialnämndens utredning och fastställande av faderskap eller föräldraskap samt om socialnämndens utredning när barn har kommit till genom assisterad befruktning av ensamstående (HSLF-FS 2021:64). Skatteverket underrättar socialtjänsten i Heby kommun när en ogift kvinna får barn och faderskapet/föräldraskapet inte är fastställt genom Skatteverkets E-tjänst. I ärende om faderskap/föräldraskap träffar handläggare de nyblivna föräldrarna för att upprätta U-protokoll samt skriva faderskaps/föräldraskapsbekräftelse samt eventuell anmälan om gemensam vårdnad. Om det föreligger tveksamheter om faderskapet är DNA-test en möjlighet för att fastställa faderskapet. Salivprov tas i dessa fall på modern, barnet och den eventuella fadern. Finns fler tänkbara fäder ska fler protokoll skrivas och ytterligare test tas. Vid assisterad befruktning samt utredning vid ifrågasatt faderskaps-/eller föräldraskapspresumtion används också U-protokoll med vidare handläggning enligt föreskrifterna.

Barnets juridiska rättigheter som arvsrätt och rätt till faderns efternamn kan tillvaratas först när faderskapsbekräftelsen undertecknats. Om föräldrarna är överens kan även gemensam vårdnad anmälas vid samma tillfälle.

Gemensam vårdnad är ett juridiskt begrepp som innebär att föräldrarna tillsammans behöver fatta beslut kring olika frågor som rör barnet. Gifta par får automatiskt gemensam vårdnad om deras gemensamma barn. Om föräldrarna senare separerar är vårdnaden fortsatt gemensam om inte annat fastställts genom avtal mellan föräldrarna eller genom rättsens dom.

#### Vårdnad, boende och umgänge

##### **Samarbetssamtal – om vårdnad, boende och umgänge**

Föräldrar som separerat har rätt att genom socialtjänsten få frivilliga samarbetssamtal vilket innebär stöd i att hitta gemensamma lösningar kring det gemensamma barnet/barnen, se 13 kap 6 § SoL. Antalet träffar styrs av föräldrarnas önskemål och handläggarnas bedömning. Om det efter ett flertal träffar inte bedöms vara förenligt med framsteg kan föräldrarna rekommenderas att vända sig till annan rådgivning eller till domstol för att få klarhet i oegentligheterna dem emellan.

Har nämnden vetskap eller misstankar om att våld har förekommit i relationen ska det noga övervägas om det är lämpligt att genomföra samarbetssamtal eller om det är mer lämpligt att träffa föräldrarna enskilt. Detta ställningstagande ska göras även om nämnden får vetskap om att våld har förekommit efter det att samarbetssamtal inletts.

I enstaka fall träffar handläggarna även det eller de barn som samtalen gäller.

Samarbetssamtalen kan mynna ut i skriftliga avtal/överenskommelser om föräldrarna gemensamt önskar det. Handläggarna ska då vara föräldrarna behjälpliga med att skriva dessa avtal/överenskommelser. Avtal om vårdnad, boende och umgänge ska godkännas av handläggarna på delegation från sociala nämnden, dessa avtal är juridiskt bindande.

Samarbetssamtal kan även ske på uppdrag från domstolen. I dessa situationer registreras och dokumenteras samtalen i journalsystemet. Det är endast datum och eventuella överenskommelser som föräldrarna gjort som dokumenteras. Efter det att samtalen

avslutats skickas dokumentationen till domstolen. Om föräldrarna ingått ett juridiskt bindande avtal under samtalen informeras tingsrätten om detta.

### **Avtal om vårdnad**

Föräldrar som separerar, eller som sedan tidigare är separerade, kan själva avtala om vårdnad, boende och umgänge gällande barnet. Möjlighet att få hjälp med att upprätta avtal gällande detta finns hos socialnämnden i den kommun där barnet är folkbokfört. För att avtal gällande dessa frågor ska kunna upprättas krävs att föräldrarna är överens, avtalen är juridiskt bindande. Genom att underteckna avtalen godkänner handläggarna på delegation från sociala nämnden föräldrarnas avtal. Avsikten med detta godkännande är att så långt det är möjligt försäkra sig om att avtalet är till barnets bästa. Ett avtal som förändrar vårdnads- och boendeförhållanden ska anmälas till Skatteverket och Försäkringskassan. Om barnet är över 15 år ska det också anmälas till Centrala Studiestödsnämnden. Om någon av föräldrarna inte följer avtalet kan verkställighet sökas hos tingsrätten som även kan utse en medlare för att medla i frågan.

### **Utredning om vårdnad, boende och umgänge**

I de fall föräldrar som separerat inte kan komma överens i frågor som rör deras gemensamma barn har de möjlighet att vända sig till tingsrätten för att stämma den andra parten. Detta ska föregås av ett informationssamtal vid familjerätten i barnets folkbokföringskommun. Tingsrätten fattar beslut i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

I ett första skede begär tingsrätten oftast en så kallad snabbupplysning enligt 6 kap. 20 § FB, detta är ett mindre omfattande underlag inför ett eventuellt interimistiskt beslut i avvaktan på slutlig dom. Tingsrätten kan även besluta om att föräldrarna ska delta i samarbetsamtal på socialtjänsten, se 4.1.

I ett eventuellt nästa skede begär tingsrätten in en mer omfattande utredning enligt 6 kap 19 § FB, som underlag för tingsrättens slutliga dom. Alla ärenden leder inte till en sådan mer omfattande utredning, ärendet kan ha avslutats genom att parterna nått samförstånd eller att tingsrätten fattar ett beslut på den information de redan har.

I de fall en mer omfattande utredning inleds ska beslut fattas om vem som ska göra utredningen.

Enligt 6 kap. 19 § FB ska utredningen klargöra barnets inställning inför domstolen. I mål som rör vårdnad, boende och umgänge ska barnet få komma till tals och delge sina synpunkter till handläggarna om det inte är olämpligt. Hänsyn ska tas till barnets vilja i enlighet med 6 kap. 2 a § FB, detta sker utifrån barnets mognadsgrad och ålder. I samband med utredningen genomförs också samtal med föräldrarna, eventuell ny partner och referentsamtal med till exempel skola eller förskola. Utdrag ur socialregistret görs efter medgivande samt utdrag ur polisens misstanke- och belastningsregister begärs in. Handläggarna genomför också hembesök med avsikten att se barnet och den vuxne tillsammans i hemmiljön och vilka hemförhållanden barnet har. Utredningen ska kommuniceras till föräldrarna och utifrån ålder och mognad, till barnet innan den skickas till domstolen om den innehåller förslag till beslut, kommuniceringstiden är 14 dagar. I annat fall får bedömning göras i varje enskilt fall.

Upplysningar/utredningar genomförs av den kommun där barnet är folkbokfört. Om föräldrarna bor i olika kommuner kan upplysningen/utredningen genomföras i samråd mellan olika kommuner.

### **Umgängesstöd**

Domstolen har möjlighet att besluta att en person som socialnämnden utser ska medverka vid umgänge mellan ett barn och en förälder som barnet inte bor tillsammans med. Det är vid tillfällen då barnet bedöms vara i behov av ett umgängesstöd som domstolen fattar ett sådant beslut. Besluten ska vara tidsbegränsade, max ett år. Det är socialnämnden som utser den person som medverkar vid umgänget och socialnämnden har också skyldighet att följa upp hur umgänget fungerar och se att det inte fortgår om ej nödvändigt.

## Ändring av vårdnad

### Särskilt förordnad vårdnadshavare

Om ett barn står utan vårdnadshavare, till exempel om ingen av barnets föräldrar är i livet eller om ingen av dem bedöms vara lämplig som vårdnadshavare, är socialnämnden skyldig att utreda vem eller vilka som är bäst lämpade att utnämnas som särskilt förordnad vårdnadshavare till barnet.

I samband med utredningen ska samtal om möjligt ske med barnets föräldrar, barnet och övriga personer i barnets nätverk som bedöms vara relevanta för utredningen.

Beslutet om ändring av vårdnad fastställs i tingsrätten genom dom.

### Yttrande enligt namnlagen

Ett barn under 18 år som stadigvarande har placerats i familjehem kan genom anmälan till skatteverket byta sitt efternamn till ett namn som bärs av familjehemmet. För ett namnbyte fordras samtycke från familjehemmet, barnets vårdnadshavare samt barnet själv, om det är över 12 år. Ett krav är också att tingsrätten finner att ett namnbyte är förenligt med barnets bästa. Som underlag för tingsrättens bedömning begär rätten att familjerätten för samtal med barnet för att klargöra barnets inställning.

Det händer även att en förälder som är ensam vårdnadshavare vill byta efternamn på barnet. Om barnet då bär den andra förälderns efternamn så krävs ett skriftligt medgivande från den föräldern. I de fall då den andre föräldern inte vill ge sitt medgivande eller där föräldern av någon anledning inte kunnat ta del av önskemålet om namnbytet får socialtjänsten göra en utredning om namnbytet är förenligt med barnets bästa.

## Adoptioner

Den eller de som vill adoptera ett barn kan ansöka hos socialtjänsten om medgivande för adoption. Handläggarna bokar i dessa fall ett möte för information och planering för hur utredning om eventuellt medgivande ska genomföras. Familjerättens handläggare lämnar förslag till beslut till sociala nämnden som sedan fattar beslut i ärendet. Socialnämnden är tingsrättens remissinstans gällande yttranden i adoptionsärenden. I det svenska samhället är det ingen rättighet att få adoptera ett barn. En adoption handlar om barnets rätt till föräldrar och samhället har tagit på sig ett särskilt ansvar gentemot dessa barn genom lagreglering. Huvudprincipen är alltid att de sökandes önskemål är underordnade barnets bästa.

För att få möjlighet att adoptera måste den sökande ha fyllt 25 år. Om adoptionen gäller en makes barn eller makes adopterade barn är åldersgränsen 18 år. Undantag från åldersgränsen på 25 år görs annars endast om synnerliga skäl föreligger, se 4 kap. 1 § FB. En riktlinje beträffande övre åldersgräns är 42 år.

Samtal med det sökande paret ska genomföras i samband med en medgivandeutredning. Därefter görs en kontroll i kommunens socialregister samt att utdrag ur polisens misstanke- och belastningsregister, Försäkringskassans register, Kronofogdens register samt läkarintyg begärs in.

När beslut fattats om vilket barn som är aktuellt ska sociala nämnden fatta beslut om att adoptionsprocessen får fortgå.

Om adoptionsbeslutet kommer från ett land som är anslutet till Haagkonventionen gäller beslutet automatiskt i Sverige. I de fall adoptionsbeslutet kommer från ett land som inte är anslutet till Haagkonventionen och om adoptionsbeslutet från barnets ursprungsland har samma rättsverkningar som en svensk adoption, det vill säga en stark adoption (se nedan), är det tillräckligt att MIA3 godkänner adoptionen. Om adoptionsbeslutet kommer från ett land som inte anslutit sig till Haagkonventionen och om adoptionsbeslutet från barnets ursprungsland är en svag adoption ska tingsrätten besluta att godkänna adoptionen. Detta är nödvändigt för att adoptionen i Sverige ska bli en stark adoption.

## MIA – Myndigheten för Internationella Adoptioner

När adoptivföräldrarna har fått medgivande och barnet har anlänt ska handläggarna göra en uppföljning. Antalet uppföljningsträffar är beroende av kraven från barnets ursprungsland.

Barn över 12 år får enligt svensk lag inte adopteras utan eget samtycke. Undantaget är barn under 16 år som skulle kunna lida skada av att tillfrågas eller om det föreligger allvarlig psykisk sjukdom eller liknande som beräknas som långvarig.

När det gäller adoptivbarnets ställning efter adoptionen skiljer man mellan starka och svaga adoptioner. En svag adoption innebär att en viss rättslig anknytning vidmakthålls mellan barnet och dess biologiska släkt. Möjlighet vid svag adoption kan också finnas till en hävning av adoptionen. I Sverige tillämpas dock endast stark adoption vilket innebär att barnet efter adoptionen anses vara adoptantens barn i alla avseenden. Någon hävning av stark adoption är inte möjlig. Endast i vissa undantagsfall upphör all verkan av adoptionen.

## Öppenvård

### Familjeteamet

Familjeteamet är en del av Individ- och familjeomsorgen i Heby kommun. Familjeteamets uppgift är att utföra beviljade insatser av socialsekreterare men även vara ett stöd för de familjer som själva ansöker om detta. Stödet ska så långt det är möjligt utformas så att det ökar familjens förmåga att på egen hand klara sin framtida situation.

En familj kan komma till familjeteamet som ett beviljat bistånd från handläggare inom Individ- och familjeomsorgen. Skola, barnvårdscentral och andra aktörer kan rekommendera en familj att söka hjälp hos familjeteamet men de kan inte utfärda något beslut i frågan.

### Insatser

Familjeteamet erbjuder familjebehandling, föräldrastöd, krisstöd, stöd i genomförandet av ungdomstjänst, gruppverksamhet för barn och samtal med barn. Ungdomar som har ett normbrytande beteende, problematiskt förhållande till alkohol, droger eller spel kan få särskilt anpassat stöd. Insatserna tas fram i samarbete mellan familjeteamet och beroendeteamet enligt upprättad rutin, för att ge bästa möjliga hjälp och trygghet.

För vuxna personer som utsatts för våld eller som själva utövar våld erbjuds stöd både individuellt och i grupp och kan beviljas av socialsekreterare på barn och familj myndighet eller på vuxen myndighet. Personer som själva söker stöd direkt till öppenvården kan också ges stöd individuellt eller erbjudas att delta i gruppverksamhet med de som beviljats insatsen efter utredning.

### Insatser utan behovsprövning

Insatser kan ges utan individuell behovsprövning i form av utredning, för att tillgodose personliga behov i enlighet med 11 kap. 5 § socialtjänstlagen. Syftet är att möjliggöra lätt tillgängliga, flexibla och förebyggande insatser. Detta innebär att vissa insatser erbjuds utan att en formell utredning genomförs och dessa tillhandahålls av öppenvården. Dessa insatser, med vissa undantag, omfattas av krav på dokumentation.

Insatser utan behovsprövning får även ges till barn som fyllt 15 år utan vårdnadshavares samtycke.

Insatserna som ges utan behovsprövning beslutas av vård- och omsorgsnämnden och är i dagsläget följande;

- akut krisstöd
- barnhälsoteamet, insatsen är undantagen dokumentationsskyldigheten
- behandlingssamtal av beroendeteamet
- stödsamtal av familjebehandlare
- gruppverksamhet, insatsen är undantagen dokumentationsskyldigheten
- närvaroteamet
- provtagning för kontroll av påverkan av alkohol, narkotika eller andra berusningsmedel

Handläggning och dokumentation av insatser utan behovsprövning genomförs utifrån framtagna process, rutiner och checklistor. För insatser utan behovsprövning finns inte genomförandeplaner men mål ska finnas och tas fram tillsammans med individen samt följs upp enligt överenskommelse.

#### Måluppfyllelse

När beviljade insatser verkställs av öppenvården säkerställs måluppfyllelse genom att genomförandeplaner upprättas för varje individ.

---

Denna riktlinje träder i kraft den 24 februari 2026.

Annika Krispinsson  
Ordförande i Vård- och  
omsorgsnämnden

Katja Friberg  
Förvaltningschef vård och omsorg